

ՎԱԶԱԳԱՆ
ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ՄՈՆԵՏԵՐԻ ՊՍԱԿ

Երևան:

ՎԱԶԱԳԱՆ
ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ՄՈՆԵՏՆԵՐԻ ՊՍԱԿ

իմ սիրտը դուրս
Ես սիրտի հայր-
դու սիրտի հայր-
Լ. Երևան
8/10 8/10

«ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐՈՂ» ՀՐԱՏԱՐԱԿԿՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԵՎԱՆ—1981

Վարդանյան Վ. Լ.

Վ 301 Սոնետների պատկ: Բանաստեղծ.— Եր.: Սովետ գրող, 1981.— 116 էջ:

«Սոնետների պատկ»-ը գրված է իր գրական ծանրին հատուկ դասական կանոններով: Այն հավերժական սիրո ձոն է, ողողված մարդկային հոգու քնքուշ ապրումներով:

4702080200 (90)
705 (01) 81

19-81-«Ց»

AP 2
ԳՄԴ 84.Հ7

© «Սովետական գրող» հրատարակչություն, 1981

ՓՈՒՆԶ—1

1

Քո լույսով են ներկված երկու պատուհան,
Ես հասկացա լույսի հրձվանքը քեզնով,
Թե կույր էի, դարձա մեկից ես տեսնող,
Աչքերիս մեջ աստվածները արթնացան:

Ու հասկացա լույսի խորհուրդն իմաստուն,
Որ կաթել է մեծ խոհերուն դարեդար,
Մթնուն միայն լույսն է գտնում ճանապարհի,
Միայն նա է տանում դեպի սրբություն:

Բիբերիս մեջ լույս է, լույս է, լուսաբաց,
Արյանս մեջ՝ լույսի խայտանք ու հրդեհ,
Քունն է, ինչ որ իմ հոգու մեջ ունեմ վեհ:

Քո այդ երկու պատուհանը երկփեղկված
Իմ լուսահորդ ուսուցիչներն են վսեմ,
Ես կանգնում եմ ամեն գիշեր նրանց դեմ:

Ես կանգնում եմ ամեն գիշեր նրանց դեմ,
Նրանք՝ երկու պատուհանդ անստվեր,
Ինձ տանում են հեքիաթային աշխարհներ,
Ուր ապրում են ջրանույշներ սիգաճեմ:

Սեր իմ, սեր իմ, դու տիրուհին ես նրանց
Եվ ամենքին սեր ու գուրջ ես բաժանում,
Քո ծով լուսից նրանց բաժին ես հանում,
Մենակ ինձ ես մթնում թողնում մթամած:

Նրանք՝ երկու պատուհանդ անստվեր,
Ինձ ասում են, որ դեռ էլի դիմանամ,
Զէ՞ որ մարդ եմ, ոչ ջրահարս փրփրածամ:

Էհ, ինչ արած, մարդ եմ, այսպես կապրեմ դեռ
Ամեն գիշեր այստեղ կգամ տխրադեմ,
Որ քո լուսե տեսիլքի դեմ աղոթեմ:

Որ քո լուսե տեսիլքի դեմ աղոթեմ,
Ես կփնտրեմ բառեր, ոճեր այնպիսի,
Որ քարն անգամ լեզու առնի ու խոսի,
Եվ դու, սեր իմ, լուռ չմնաս դու իմ դեմ:

Այս, թե հանկարծ լեզու առնի քարն անգամ,
Քո քար սիրտը պիտի էլի լուռ մնա,

Քարը քար է, լոկ մի լեզու ունի նա,
Դու՝ հապարը, ես ո՞ր մեկը իմանամ:

Այն ո՞ր բառն է, որով սիրտդ կբացեմ,
Հապար բառից այդ ո՞ր մեկն է, ո՞վ կասի,
Կորած ասեղ՝ խառնակույտի մեջ դեպի:

Մեկ է, էլի փնտրում եմ ես, կփնտրեմ,
Գտա կարծես, օ, հրաշք է իսկական,
Բայց բառերը ծուխ են դառնում ու չկան:

Բայց բառերը ծուխ են դառնում ու չկան,
Իսկ եթե կան, կույտ են անպետք ապարի,
Ինչքան փնտրես՝ ոսկու փայլ չես նշմարի,
Իմ հանքերը, ավա՛ղ, ամուլ դուրս եկան:

Էլ ես ինչպե՞ս, ի՞նչ բառերով պատմեմ քեզ
Անուրջներս, կարոտներս ու սերս,
Ծանր բեռին չեն դիմանում ուսերս,
Զգիտեի, որ տկար եմ ես այսպես:

Լուսե բառեր, աննյութ բառեր լինեին,
Մաքուր, ինչպես դրախտային այգաբաց,
Որ պատմեի անուրջներն իմ սիրարբած:

Հուրիրում է իմ կարոտը քո ճամփին
Անկարող եմ քեզ հաղորդել այն սակայն,
Իմ կարոտը բառեր չունի մեղսական:

5

Իմ կարոտը բառեր չունի մեղսական,
Ինչպես երկինքն ամպերից վեր—միշտ կապույտ
Ինչպես մանկան երապանքը—աստղաբույլ,
Որ կախված է իր օրոցքին ոսկեգամ:

Իմ կարոտը մաքուր—մաքուր, ճերմակ ամպ,
Քո սպիտակ ցոլքով վառված լուսամտիով,
Իմ կարոտը նաև մի որք անսփռի,
Մղկտում է քեզ կորցրածի դառնությամբ:

Գիշեր է կես, մութն է լալիս իմ չորս դին,
Աստղերն ասես արցունքներն են իր հրե,
Թե՞ այդ ես եմ իմ տրտունջները ցրել:

Ծանրանում է ցուրտ երկինքը իմ սրտին,
Քայց կարոտս էլի վառ է, էլի կեզ,
Քո այդ երկու պատուհանի լույսի պես:

6

Քո այդ երկու պատուհանի լույսի պես
Երպաների լույսն է սրտից իմ հորդում,

Երբ որ դու կաս՝ կա անստվեր մաքրություն,
Որին, գիտես, մի օր պիտի հանդիպես:

Պատուհանից թե ինձ նայես ժպտադեմ,
Իմ կրծքի տակ մի երգեհոն կհնչի,
Իմ հոգում էլ սարսուռները արարչի
Հողում թաղված հունդի նման կպայթեն:

Դու ինձ կյանքի հունին կապող պորտալար,
Օրհնում եմ քեզ, քո ծնունդը աշխարհում,
Քեզնով ծաղկեց սերը և իմ թաղարում:

Կմնա ծիլը գեղեցկի միշտ դալար,
Չէ՞ որ կյանքս, ինչքան էլ սին թվա քեզ,
Քո այդ երկու պատուհանի լույսն է կեզ:

7

Քո այդ երկու պատուհանի լույսն է կեզ
Այս աշխարհում հարստությունն իմ միակ,
Ես հարուստ եմ արքաներից ոսկեթազ
Իմ խնդությամբ, տառապանքով իմ նույնպես:

Տիեզերքը կենտրոն ունի, ես գիտես,
Ինչպե՞ս, ինչպե՞ս ժխտողներին հավատամ,
Այդ պառամյալ գիտուններին անատամ,
Երբ քո երկու պատուհանին ծանոթ չեն:

Իմ հոգու մեջ մի արտույտ է ճովողում,
Լույսով արբած լույսն է երգում աչքերիդ
Իր ցնծագին միակ երգով ճշմարիտ:

Այդ իմ խիղճն է, որ մաքրվում քո ցողում,
Ու երգում է, թե ես հարուստ եմ որքան,
Արթուն է նա, երբ ես քնած եմ անգամ:

8

Արթուն է նա, երբ ես քնած եմ անգամ,
Քո պատկերը, որ գալիս է երազիս,
Ծարավ եմ ես, դու ինձ համար օազիս,
Անապատի տոչորումով մոտդ գամ:

Նստեմ կողքիդ, աչքերիդ մեջ խոր նայեմ,
Քո աչքերի արևներից մոզական
Իմ ծիլերը ավազներից դուրս կգան,
Անապատս կխնկարկի հանց եղեմ:

Խմեմ շողդ, և չլինի դա երազ,
Ինչպես հիմա երազում եմ աչքով բաց՝
Քո այս երկու պատուհանի տակ կանգնած:

Թե ինձ տեսնես, գիտեմ, պիտի բարկանաս
Եվ այստեղից հեռացնես ինձ անդարձ,
Պատուհանից դուրս չնայես դու հանկարծ:

9

Պատուհանից դուրս չնայես դու հանկարծ,
Թեև ոչինչ փափագելի չէ այնքան,
Քան տեսնելը մազերիդ կեռ լուսնկան
Եվ աչքերդ՝ գիշերիս մեջ այգաբաց:

Քո սովերն է ընկնում պատին ու սահուն,
Երանի թե ընկներ այդպես ինձ վրա,
Փաթաթվեի քո սովերով ես հիմա,
Ոչ մի ցրտից չէի մրսի աշխարհում:

Դու երևի պատրաստվում ես քնելու,
Ես քուն չունեմ, ինձնից խել ես քունս,
Արթուն թողել միայն ցավս, մրմուռս:

Ես դեռ այստեղ պիտի կանգնեմ քեզ հլու,
Պատուհանից ցած չնայես, դե քնիր,
Ու չփշրես իմ երազը լուսալիր:

10

Ու չփշրես իմ երազը լուսալիր,
Ես կարող եմ ապրել անհաց ու անջուր,
Բայց կմարեմ ինչպես մի կայծ, փոքրիկ հուր,
Եթե չտա ինձ երազը հրդեհն իր:

Այդ ինչպե՞ս են ապրում առանց երազի
Բազմապիսի մանր—մունր հոգիներ,

Որ երազ են կեղծում ինչպես դրամներ
Ու վաճառում ինչքան սրտները կուզի:

Նրանք վաղուց քուն են մտել աներազ,
Խումփոցն են լսում նրանց ես հիմա,
Սարսռում են ու ցնցվում են ալամա:

Դու էլ քնիր, իմ երազկոտ ջրահարս,
Երանները քո գլխի տակ իբրև բարձ.
Թող ես հսկեմ քունդ մինչև լուսաբաց:

11

Թող ես հսկեմ քունդ մինչև լուսաբաց,
Ինչպես որ քո այս արթնությունն են հսկում,
Թեկուզև ինձ ահ է պատում ու սոսկում,
Որ նկատես, կբարկանաս դու հանկարծ:

Մի բարկացիր, ես մեղավոր չեմ բնավ,
Այս ոտքերս այստեղից չեն հեռանում,
Այս իմ գիծը՝ իմ սիրտը չի ծերանում
Ու մնում է պատանորեն քեզ ծարավ:

Այս աչքերս են մնում կարոտ քո լույսին
Ու խմելուց չեն կշտանում ողջ գիշեր,
Ախրը նրանք շատ ծարավ են, լուսասեր:

Երանի թե տեսնես նրանց այս պահին
Եվ ունկ դնես նրանց կանչին մտերիմ
Ու բարկացած չմարես լույսը, սեր իմ:

12

Ու բարկացած չմարես լույսը, սեր իմ,
Իմ հոգում էլ, գիտցիր, մի լույս կմարի,
Ես չեմ ուզում գերին լինել խավարի
Ու ինքս ինձ թվալ անլույս մի շիրիմ:

Իմ հոգին էլ հաղորդակից թող լինի
Ողջ եռթյամբ՝ տիեզերքի երակին,
Ի՞նչ է կյանքը, երբ կպած ես քո շենքին
Ու քունը չեն ծիրկաթիններն անհունի:

Քո լույսն առած՝ աստղից-աստղ թափառեն,
Քո շողերից տամ խավարող աստղերին,
Որ ծիծաղեն՝ պայծառացած վերստին:

Եվ ես ինքս էլ պայծառանամ առավել:
Իմ վորավոր, ախ, բարկացած մի մարիր
Քո այդ երկու պատուհանի լույսերն հիր:

13

Քո այդ երկու պատուհանի լույսերն հիր
Ունեն խաղաղ երազային ինչ-որ փայլ,

Թեկուկ մեռնեմ՝ նրանք էլի անայլայլ
Պիտի այդպես շողան մթնում սգակիր:

Եթե մեռնեմ, հող կդառնամ ես մի բուռ,
Իմ աչքերը կաճեն իբրև սև շուշան,
Հողից բխած երկու սևբոց ատրուշան
Քեզ կապասեն մարմրումով մի տխուր:

Ու կերպեն ու կտենչան նրանք դեռ
Քո այդ երկու պատուհանի լույսերն հիր,
Որ վերջապես քո ցուքի մեջ մտնեն նիրի:

Եթե դաշտ գաս, տեսնես մի փույզ շուշաններ
Չտրորես, հող չլցնես թերթերին,
Իմ աչքերն են՝ բացված մարդուն, իրերին:

14

Իմ աչքերն են՝ բացված մարդուն, իրերին
Քո այդ երկու պատուհանները մարած,
Դու քնեցիր, սակայն ես դեռ լուսարբած
Լուռ նայում եմ նրանց մթնած փեղկերին:

Պիտի կազնեմ այդպես մինչև լուսաբաց,
Որ քեզ տեսնեմ առավոտյան ծագելիս,
Շատ եմ տեսել արևածագ, սիրելիս,
Քոնն ուրիշ է և ավելի լիարծարծ:

Օ, ինչ հրաշք, մթնած փեղկերը հանկարծ
Չեռք են բերում այլ հրապույր մի ուրույն,
Որ լույսի պես կախարդում է ու բուրում:

Ես չեմ զգում, որ քո ջահերն են հանգած,
Կրկին, կրկին իմ աչքերի հանդիման
Քո լույսով են ներկված երկու պատուհան:

15

Քո լույսով են ներկված երկու պատուհան
Ու նրանցից մի շող կաթեց իմ սրտին,
Աստղոտ երկինք դարձավ սիրտս վերստին,
Իմ ծովերը ափերի մեջ խենթացան:

Նորից, ինչպես իմ մանկության օրերին,
Սեր իմ, տեսա՝ հուր—հրեղեն նժույզներ,
Սակայն ոչ թե հեքիաթներից ճախրող վեր,
Այլ բուն կյանքից, որ եռում է իմ չորս դին:

Ցուցլացին բոցափրփուր բաշերով,
Որպես ոգու անսանձ թռիչք իմաստուն,
Որ իր ճիչով ծնունդներ է ավետում:

Տեսա, սեր իմ, այգաբացը գիշերով,
Դեռ չծագած ինչքան այգ կա՝ թվաց ինձ
Իմ աչքերն են՝ բացված մրդուն, իրերին:

ՓՈՒՆԶ—2

1 (16)

Իմ աչքերն են՝ բացված մարդուն, իրերին
Հիշողության ջրհորները տրտմալից,
Ես հուշեր եմ դույլ-դույլ հանում այնտեղից,
Որ սփոփի գոնե մեկը իմ հոգին:

Իմ դույլերը արցունքներով են լեցուն,
Ինձ չեն բերում խաեղու ջուր ոչ մի կում,
Ախ, հուշերս այն են միայն հանկերգում,
Որ սատանան փոխարինեց աստծուն:

Ինչպե՞ս եղավ, որ սիրեցիր դու մեկին,
Որի համար մի թույր ունեք ու մի բույր
Թե կինն հողե, թե ջրահարսդ փրփուր:

Որի համար չեն հուրհրում քնքշագին
(Թող այդ բնավ քեզ բամբասանք չթվա)
Քո լույսերը որպես արև գիշերվա:

2 (17)

Քո լույսերը որպես արև գիշերվա
Երկնառաք են միայն, միայն ինձ համար:
Քո լույսերում կանգնած այսպես դողահար՝
Թերթում եմ ես իմ հուշերը ծովափնյա:

Հողըն ինչպես հսկա թռչուն խելագար
Անցավ՝ թներն անհուն ծովին բախելով,
Խառնվեցին ասես երկինք, հող ու ծով,
Այդ ո՞ր խիպախն ահեղ ծովին մոտ կգար:

Դու հերարձակ կանգնած էիր լերկ ափին,
Մեկ էլ հանկարծ նետվեցիր ծովն ալեվարս,
Ինչպես մի ձայ՝ անգիտակ իմ տագնաափն:

Թույլ չտվիր լողամ կողքիդ, ջրահարս,
Լոկ աչքերդ ընկան մի պահ ինձ վրա,
Նրանց միջով եմ ես տեսնում ինձ ահա:

3 (18)

Նրանց միջով եմ ես տեսնում ինձ ահա՝
Քո աչքերի, քո հայացքի, քո ժպտի,
Մեր խմբի մեջ ինձ ընտրեցիր դու պիտի,
Չե՞ այդ էին ասում նրանք աներկբա:

Բայց ուրիշին դու կանչեցիր, որ լողա,
Քեզ հետ ճախրի ալիքներում փրփրադեպ,

Չուր հուսացի, որ ինձ պիտի նկատես,
Նա վախկոտ էր, ափին մնաց, խեղճ տղա:

Ես խենթի պես նետվեցի ջուրն ամեհի,
Որ հրդեհս մարեր ծովը իր գրկում,
Թե խեղդվել կար, թող քո կողքին խեղդվեի:

Տարերք էիր ծովի փրփուր տարերքում,
Նայում էի քո հուլանի թևերին,
Նրանց ցոլքում սովեր թվում ինքս ինձ:

4 (19)

Նրանց ցոլքում սովեր թվում ինքս ինձ,
Մղվում էի դարձյալ նրանց՝ թևերիդ,
Ինչպես առաջ՝ լուսամարմին ձևերիդ,
Երբ դեռ ջուրը չէր թաքցրել ինձանից:

Տեսիլքի պես կանգնած էիր քարափին,
Թոցնում էր, տանում հողմը մազերդ,
Ժայռից բուսած՝ քո դեմ հողմը անվոր էր,
Թեև քշել, մարդ չէր թողել լողափին:

Հողմն հեծում էր, սառում կարծես՝ ե՛կ, տանե՛լ
Մերժման ցավից գալարվում էր, ոռնում խոլ,
Բայց անհողողդ կանգնած էիր դու վեսն:

Դու վեհություն, դու միշտ այդպես լուսացոլ,
Դու՝ լուսավոժ սարի կատար, իսկ ես՝ մեզ,
Դու՝ մաքրություն, ներիր, մթնում եմ մեկ-մեկ:

5 (20)

Դու՝ մաքրություն, ներիր, մթնում եմ մեկ-մեկ
Եվ անիծում քեզ տեսներու պահն անգամ,
Ի՞նչ վեսն պահ, սեր իմ, ինչպե՞ս ես չպգամ
Իմ արյան մեջ նրա սարսուռը երբեք:

Ելում էի, քո ժայռն ի վեր մազցում,
Սակայն չէի ուզում արագ հասնել քեզ,
Որ ցնորքս քո հոնքերով չփշրես,
Ոչինչ, էլի մնայի թող ես ցածում:

Եվ չէր խոցվում սիրոսս մտքից այդ նվաստ,
Ոչ ոք, ոչ ոք ավելին չէր հանդգնում,
Քան ցնորքում գուրգուրել քեզ, ով անհաս:

Ի՞նչ, այդ պահն եմ ես անիծել կամենում,
Անեժք ոչ այդ, այլ այս պահին, որ, անգին,
Չեմ սրբանում մտածելիս քո մասին:

6 (21)

Չեմ սրբանում մտածելիս քո մասին,
Նրանի՞ց է, որ քո հմայքն է նվազ,
Թե՞ ես՝ տկար, քայլ եմ փոխում հապիվհապ
Ու չեմ հասնում գեղեցկության երապին:

Այնպես, այնպես դյուրում էիր բոլորին,
Երբ սիգնվով գալիս էիր դու ծովափ,
Բոլոր կանայք քո դեմ խոտեր գունաթափ,
Այրերն՝ անպոր դիմանալու քո փայլին:

Ճգնում էի քեզ չնայել, որ հանկարծ
Չկտորեմ սիրտն ընկերուհուն՝ «ախ»—ով տաք
Եվ անհասիդ համար կորցնեմ այն, որ կար:

Բայց նայեցի, և լույս ծնվեց կրծքիս տակ:
Հիմա ինչպե՞ս մտածելիս քո մասին
Խեթ եմ նայում թեկուզ քո մեն մի մապին:

7 (22)

Խեթ եմ նայում թեկուզ քո մեն մի մապին,
Ճաճանչներից մի պահ զրկում վսեմիդ,
Ահ, հուշերիս կոհակներով մաքրաշիթ
Դեռ լվանամ պիտի խոհերս և ինձ:

Փրփուրի մեջ դու բոցափայլ ջրահարս,
Պլլվում եմ քո թևերը փրփուրին,
Շուրվում ես ծովի փոթ-փոթ ջրերին,
Քո գրկի մեջ ծովը սեղմած հանց երապ:

Կարդացել եմ քանի երգեր հանճարեղ,
Բայց սրանից հանճարեղ երգ չգիտեմ,
Օ, ի՞նչ հրայրք և ի՞նչ հրաշք փառահեղ:

Երգի տաճար, մեղավոր եմ ես քո դեմ
Ու թող փուլ գամ, չեմ աղոթել քեզ մեկ-մեկ
Ես՝ տաճարիդ ուխտավորս հուսաբեկ:

8 (23)

Ես՝ տաճարիդ ուխտավորս հուսաբեկ:
Հեծում եմ, որ մի խեղճի հետ ծով եկար,
Ասի՝ սուտ է, թե Ադամին այն տկար
Հուր Լիլիթը չի տվել սիրտն իր երբեք:

Խանդը սիրուց զորավոր է ավելի,
Ինչ շինում է տարիներով սեր—մեղուն,
Մի վայրկյանում քանդում է խանդը զեռուն,
Հար կրկնվող ողբերգություն սուկալի:

Ինչո՞ւ, սեր իմ, թիկունքդ ինձ դարձրեցիր,
Իսկ երեսդ, իսկ երեսդ՝ ուրիշին,
Ծիր Կաթինի տեղ դրեցիր դու փոշին:

Խանդից քշված՝ քեզ վիհերը նետեցի,
Սուրբ չեն մնա սուրբ կամարներն էլ երկնի,
Եթե գահդ երկնքի մեջ չլինի:

9 (24)

Եթե գահդ երկնքի մեջ չլինի,
Չեմ ունենա ես այլ փարոս իմ ճամփին,
Եվ չեն բուրի ծաղիկների պես նրբին
Այս ծովափնյա իմ հուշերը՝ քեզնով լի:

Ներիր, եթե հայացքի դեմ իմ պղտոր
Երևացիր մեկ հրեշտակ, մեկ էլ քաջք,
Ախրը, գիտե՞ս, խանդը ունի հավար աչք,
Որ ճիշտ տեսնես՝ երկու աչք է հարկավոր:

Ես մոռացա, որ կույ տվեց ալիքն ինձ,
Դու ինձ փրկած՝ վերադարձար ծովը քո,
Երբ աչք բացի՝ անհաս էիր դու նորից:

Գեթ մնայիր, որ ասեի հավատքով՝
Դու չլինես՝ տիեզերքում բովանդակ
Սուտ կդառնան աստվածները և պատրանք:

10 (25)

Սուտ կդառնան աստվածները և պատրանք,
Եթե հանկարծ մեռնի քո լույսն իմ հոգում,
Ախ, թող մնա կրակդ միշտ բորբոքուն,
Այրվեմ անվերջ ու քեզ տենչամ մի ողջ կյանք:

Ողջակիզվեմ, ինչպես թիթեռն հրի մեջ
Ու չհասնեմ սիրուդ անմար կրակին,
Սուգի փոխվի նույնիսկ օրս ցնձագին,
Բայց հավատս բոցկտա բորբ ու անշեջ:

Չեմ դիմանա, թե նա մեկ էլ մարմրի,
Կարկուտից ետ հապիվ կանգուն հասկ եմ ես,
Սեր իմ, սեր իմ, մեկ էլ կարկուտ չբերես:

Այսպես մեջտեղն ապրեմ սև ու կարմրի,
Միայն լույսիդ սև օր չգա եղեռնի,
Սրբությունը դեռ բողբոջում կմեռնի:

11 (26)

Սրբությունը դեռ բողբոջում կմեռնի,
Թե շող չառնի արեգակից քո պայծառ,
Ով էլ ընկնի, մնա միշտ վեր, իմ պարծանք,
Ով էլ ընկնի՝ տեղն հաջորդը կհառնի:

Արևն հանգչի, կմնա տեղն իր թափուր,
Աստղը չի տա մեր աշխարհին լույսը նույն,
Մեկ էլ այդպես հոգում անհուն խորանում
Քո տեղն, իմ սեր, բաց կմնա ու տխուր:

Դու գահին ես, հավատում եմ հեքիաթին,
Հրեղեն ձին ցոլում է իմ երկնքում,
Եվ խրխինջն է ականջիս մեջ կրնգում:

Քոնն է, սանձիր հրեղեն ձին հավատիս,
Մնա միջտ վեր, ի՞նչ փույթ, եթե վերստին
Քո աչքերը չեն նայում իմ աչքերին:

12 (27)

Քո աչքերը չեն նայում իմ աչքերին,
Ինչպես հետին ստահակին չեն նայում,
Քեզնից շող իսկ մթնած սրտիս չի ընկնում,
Որ շեղակի ցոլք տամ, ինչպես ապակին:

Քո վեհության տեսիլքի դեմ ես կանգնած՝
Հնարում եմ, թե ինձ ժպտում ես հեռվից,
Իմ խոհերը մերթ ճախրում են բերկրալից,
Մերթ ասես թե խեղճ հավքեր են՝ ընկած ցած:

Հավաքում եմ դիակները ես նրանց,
Ինչքա՞ն փոքր են ու անխնայ ու անշունչ՝
Յուրի պահի խոհերիս հետ բաղդատած:

Տանում եմ ես այս տանջանքն էլ անմունչ:
Քո շողերը ինձնից փախչում են արագ,
Բայց տանջում են մեղքիս համար ինձ նրանք:

13 (28)

Բայց տանջում են մեղքիս համար ինձ նրանք՝
Քո աչքերի համր խոսքերն օրն ի բուն,
Այնքան մեղքեր վրաս առնել ստիպում,
Որ չեմ գործել կյանքում ոչ մի ժամանակ:

Այս, կան նրանք՝ այդ մեղքերը իմ հոգում,
Խորունկ ննջած, որ կարթնանան հենց դիպչես,
Դո՛ւ, դու պիտի այդ մեղքերից ինձ փրկես,
Ինչքան էլ որ անտես լինեն և թաքուն:

Թե դու ի՞նչ ես՝ չգիտես էլ երևի,
Քո մաքրությամբ դու հայելի ես անհուն,
Որի խորքում իմ ախտերն են ցոլանում:

Ինչպես կտր, տաք ապակին արևի,
Այրող, տանջող, բայց և մաքրող ավելի,
Ես ուր գնամ՝ հետս է քո լույս հայելին:

14 (29)

Ես ուր գնամ՝ հետս է քո լույս հայելին,
Դու ես ինձ հետ՝ դարձած արյուն, էություն,
Քեզնով, սեր իմ, միայն քեզնով է լեցուն
Սրտիս ամեն մի բշիշը՝ լի ու լի:

Դրանից է, որ երբ ցուրտն է քեզ դիպչում,
Ես սրտում եմ գուցե քեզնից ավելի,
Ինչքան շատ ես դու մատնվում ցավերի,
Որ ամեն օր իմ մեջ մի բան է փչում:

Թե ինձ այրեն՝ վերջին բշիշս ապրող
Քո պատկերը դեռ կպահի կենդանի,
Քե՛զ հետ վերջին հրաժեշտս կլինի:

Բայց հայացքս չի այրվի, դառնա հող,
Ծով ու երկինք երբ քեզ ժպտան, դու խորհիր՝
Իմ աչքերն են՝ բացված մարդուն, իրերին:

15 (30)

Իմ աչքերն են՝ բացված մարդուն, իրերին
Ծովը, որ քեզ գիրկն էր առել սիրաբբած,
Եվ երկինքը, որ նայում էր քեզ դյուրված՝
Նախանձելով այն բախտավոր ջրերին:

Սեր իմ, ծովը կապո՛ւյտ-կապո՛ւյտ է այնքան,
Կապո՛ւյտ-կապո՛ւյտ է երկինքը իր վրա,
Մեկ էլ կապույտ է երազն իմ յոթնաչահ,
Քանակի երեքն էլ անհուն են, անսահման:

Կարող էի երկնքի պես ես ժպտալ,
Ծովի նման պզալ ինձ խոր ու անհուն,
Ալիք-ալիք կուրծք տալ, ելնել փրփրափայլ,

Բայց փակեցիր դու ինձ պատնեշ—սահմանում,
Արթնում եմ հայելուդ մեջ նայելիս,
Ես ուր գնամ՝ հետս է քո լույս հայելին:

ՓՈՒՆԶ—3

1 (31)

Ես ուր գնամ՝ հետս է քո լույս հայելին,
Որպես հայացքն իմ ճանաչած լավ մարդկանց,
Որ հարցնում են կյանքից, գրքից իմ բացած՝
«Ոչ չե՛մ շեղվել, դավել մարդու իդեալին:

Շեղվել եմ շատ, դավել եմ միշտ, լքել հեշտ,
Իմ ծնունդով չի պակասել ոչ մի ախտ,
Ապրում եմ ես (թե՛ն այսպես ապաբախտ)
Ու չեմ գոհվել մարդու համար կռվում թե՛ծ:

Եվ դեռ հաճախ մտածել եմ, որ եթե
Կան շատ ախտեր, վսեմ գործեր կողք-կողքի,
Ուրեմն այդ է օրենքը այս կյանքի:

Ախ, անցել եմ ճանապարհս ես թեթև,
Հիմա այնպես ծանր ու դժվար եմ քայլում,
Սիրոս է բեկված քո աչքերի հայելում:

2 (32)

Սիրոս է բեկված քո աչքերի հայելում,
Ախ, աստված իմ, ի՛նչ հայելի է դաժան,
Ծով է դարձնում կաթիլ մեղքս աննշան,
Հապար տեղից իմ հասակը ծալծլում:

Դու էլ, սեր իմ, մեղավոր ես փոքր ինչ,
Ախր հոգիս ու ցնորքս ախտավոր
Չեն ստացել քեզնից սնունդ գեթ մի օր,
Որ լռեի, երբ սատանան կանչեր ինձ:

Ես խելագար, հունից ելած, ամալի
Ճաշակեցի կյանքի գինուց լոկ մի կում,
Հիմա այսպես ցրտից դողում եմ միզում:

Բայց իմ շուրջը, բայց իմ շուրջը, դու նայիր,
Ինչպե՛ս անհոգ տակառներ են գլորում,
Ուրիշները կյանքի գինին վայելում:

3 (33)

Ուրիշները կյանքի գինին վայելում
Ու պարում են ու քրքջում լիաձայն,
Ամեն կամար նրանց թվում ծիածան,
Ամեն կամուրջ խինդի նոր ափ է հանում:

Մի փեթակից մյուս փեթակն են վազում,
Ինչպես արջեր մեղվանոցում անպահակ,
Կհոշոտեն, եթե կոչես ստահակ,
Չէ՞ որ նրանց իրոք այդ է շատ սազում:

Հաճախ այնպես վարպետորեն են կեղծում,
Որ իբր թե ինձ պես մարդ են իրենք էլ,
Պատահաբար գինու պահեստն են ընկել:

Ու պարում են՝ գլուխներին նոր կեղծամ,
Ես խնջույքից հեռու կանգնած մի բեղվին,
Ես բարձում եմ նոր-նոր մեղքեր իմ սայլին:

4 (34)

Ես բարձում եմ նոր-նոր մեղքեր իմ սայլին,
Չի դիմանում սայլս՝ հոգիս բեռան տակ,
Շուռ է գալիս դեպի ձորը անհատակ,
Գլոր—գլոր բախվում մթանն ահալի:

Երբ որ շատ է եղունգիդ ցավը տանջում,
Կտրիր ցավող մատդ նույնիսկ ու ցավն էլ.
Իսկ ես, իսկ ես, ի՞նչ կարող եմ ես անել,
Լերդ ու թոքս է ցավը բռնել, չի ննջում:

Միայն մեղքեր, միայն տրտունջ անդադար.
Շատ եմ հոգնել տրտնջալուց ես արդեն
Եվ այս ցավից և խոհերից այս մթար:

Բավ չէ՞ նրանք իմ պատկերը աղարտեն:
Ախ, կորցրած տեղը միակ բանալու՝
Ես փնտրում եմ մի դուռ՝ մեղքից դուրս գալու:

5 (35)

Ես փնտրում եմ մի դուռ՝ մեղքից դուրս գալու.
Միակ դուռը խենթանալն է երևի,
Կամ անպզա քունը գրկում ցուրտ հողի,
Կամ մինչ հատակ ապականումն իմ հոգու:

Երեք դռնից ես ոչ մեկը չեմ բացի,
Բաց էլ լինեն՝ ես ոչ մեկով դուրս չեմ գա,
Գիտեմ, նրանք ինձ կփրկեն, ճիշտ է դա,
Բայց ոչ մեկը ինձ դեպի քեզ չի բերի:

Ի՞նչ է մնում, արդյոք էլ ի՞նչ իմ հոգուն,
Տանջվել ու լալ, հուսալ ու լալ անդադար,
Գուցե հանկարծ լույս կցոլա մի պատառ:

Կարծես այնտեղ մի շող տալիս է ոսկուն,
Օ՞, ինչ կերկրանք, ձեռքս պարզում եմ երկինք,
Մխիթարվում հապիվ բացված ճեղքով իսկ:

6 (36)

Մխիթարվում հապիվ բացված ճեղքով իսկ
Ու կարծում եմ իմ գիշերը կցնդի,
Շող կտեղա նոր առավոտն հավատի
Իմ խոհերին, իմ հասկերին ոսկեքիստ:

Բայց խավարս մակարդվում է ավելի,
Եվ իմ շնչած օդն է ասես մակարդվում,
Հոգիս էլի թպրտում է թակարդում
Իմ չգործած և իմ գործած մեղքերի:

Չգործածն էլ գործածի է հավասար,
Նա էլ նույնքան հոգեդավ է, նույնքան ժանտ
Եվ գործածից հավար ու բյուր անգամ շատ:

Իմանայիր գոնե ինչքան է դժվար
Տանջվել ծարավ, կրկված մի կում ջրից իսկ,
Ուրիշները արդեն հարբել են նույնիսկ:

7 (37)

Ուրիշները արդեն հարբել են նույնիսկ
Ու թքում են սուրբ երկնքի երեսին,

Մեկին ահա ցեխակոլով բերեցին,
Ո՛նց է սողում իր ցեխի մեջ երջանիկ:

Նայեց նա ինձ ու մոլտաց՝ ապիկա՛ր,
Նայեց նորից ու շարտեց՝ ճգնավո՛ր,
Կրկնեցին նույնը աչքերն ահավոր.
«Ո՛ւմ էիր պետք, ինչո՞ւ աշխարհ դու եկար»:

Ես պետք էի, որ կյանքում մեկն էլ չգար
Ինչ է մուրը, ինչ է լույսը, սերը՝ ինչ,
Խղճար նրան, սեր իմ, բարձրից քո դյուրիչ:

Ասեր նրան, որ խեղճ է շատ ու տկար,
Չգիտի, թե ինչպես լույսիդ նշույլում
Ես իմ փոքրիկ շողքն եմ կում—կում վայելում:

8 (38)

Ես իմ փոքրիկ շողքն եմ կում—կում վայելում,
Որով սիրտս է լցվում լույսդ շիթ առ շիթ,
Ես պարզվում եմ սրբագործող շողերիդ,
Ինձ մաքրվող տեսնում քո ջինջ հայելում:

Ուրիշներին լինեն փառք ու վայելում,
Իսկ ինձ բավ է, որ սրտիս մեջ թրթռա
Մաքուր մի շող, սիրո մի հույս, մի քուրա,
Որ գեթ մի քիչ ծալ—ծալ սառույցն է հալում:

Ես հպարտ եմ լույսի ցուքով այս փոքրիկ,
Հարտս նաև իմ այն հույսով, որ դեռ նա
Պիտի քիչ—քիչ մի դռան չափ լայնանա:

Ես հպարտ եմ տաճնապներով իմ նույնիսկ,
Որ անընդհատ, անգամ գրկում անուրջի
Վախենում եմ լույսի այդ ցուքն էլ կորչի:

9 (39)

Վախենում եմ լույսի այդ ցուքն էլ կորչի
Ինչպես հանկարծ վերջին հույսն է խավարում,
Վերջին ճիչը անապատի մեջ լռում,
Ճուրտ քարայրում հանգչում կրակը վերջին:

Ճուրտը ինչ է՝ ես լավ գիտեմ, տեսել եմ,
Մրտում էի երեկ մեղքի քարայրում,
Կրակից էլ դաժան էր ցուրտը այրում,
Մինչև հիմա հազում եմ ես, մրսել եմ:

Մեր իմ, որ դու իմ վիճակը հասկանաս,
Պիտի լինես այդ քարայրում մի անգամ
Ու միջանցիկ քամուց դողաս մի կես ժամ:

Բայց չեմ ուզում, այդ չեմ ուզում, իմ անհաս,
Եթե պետք է՝ էլի մրսեմ թող հիմա,
Ե՛ս որք մնամ խավարի մեջ գիշերվա:

10 (40)

Ե՛ս որք մնամ խավարի մեջ գիշերվա,
Դու լուսահորդ արևի հետ ճառագիր,
Լույսի դու մայր, լույսի դուստր թագակիր,
Այնպես արա՛ սրտերում մութ չմնա:

Չէ՛ որ, շող իմ, եթե դու շա՛տ ուլենաս,
Կհալածես մութը բոլոր սրտերից,
Ինչպես արփին, քո քույրիկը, որ քնից
Շտապ ելնում, լույս է դարձնում աշխարհն այս:

Դու իմ մութն էլ մի ժպտով կցրես,
Մոռացել ես դու ժպտալը երևի,
Թե՞ ժպտալն ինձ նման է կեղծ բարևի:

Պետք չէ, պետք չէ, դու դու մնա, միջոտ քեզ պես
Քեզ մի կեղծիր, ու ես էլի, այդ ոչինչ,
Մնամ կարոտ մի հոգեբուխ ճաճանջի:

11 (41)

Մնամ կարոտ մի հոգեբուխ ճաճանջի,
Հապար անգամ խոժոռ նայես ինձ վրա,
Ոչ թե այդպես կրծքիս տակ խիղճս եռա,
Եվ արյունս երակներին մեջ հանգչի:

Մի կին, երեկ մեռնող արև մի գունատ,
Այս առավոտ է՛լ չծագեց, չժպտաց,

Մայր մտնելիս նրա աչքերն էին թաց,
Սիրում էր ինձ, ինչպես ես քեզ՝ հուսահա՛տ:

Կարող էի այն. խոսքերը ես գտնել,
Որոնք պիտի նրա ցավը մեղմեին,
Ու ես ապրեի, թախծոտ աչքերն ապրեին:

Մեռած աչքերն հիմա վրաս է հառել,
Ես հալածված՝ վարում. թողնում եմ նրան,
Մազցում եմ մտքով կատարը լեռան:

12 (42)

Մազցում եմ մտքով կատարը լեռան,
Որ չխեղդվեմ իմ իսկ հեղեղ արցունքից,
Մեծ խոհերի երկնագնա բարձունքից
Ճածի վշտերն ինձ լոկ մանրուք երևան:

Բայց զուր, էլի տեսնում եմ ես, որ ահա
Անպա դին իջեցրին գերեզման,
Սառն, անտարբեր կոխկրտեցի ես նրան
Ու դեռ հողը պահում է ինձ իր վրա:

Այս, թե մեռնեմ, գուցե թվա քեզ հանկարծ,
Որ ես էլ քո՛ սիրուց մեռա վաղաժամ,
Քո կրծքում էլ վարթնի սորմոքն այս դաժան:

Ետ գնա, ձեռք ինքնակործան, իջիր ցած...
Ելքը գտա... Գիրկն եմ փախչում գալիքիս,
Բայց այնտեղ էլ նորից իմ մեղքն է լալիս:

13 (43)

Բայց այնտեղ էլ նորից իմ մեղքն է լալիս,
Բոլոր, բոլոր իմ օրերում դեռ չեկած...
Ինչո՞ւ ամպ չեմ, ամպը ահա հեկեկաց
Եվ ուր որ է թեթևացած կփայլի:

Անձրևն իջավ մայրի փոշոտ ծառերին,
Իմ բալիկներ, սոր պես գթոտ ձայնեց նա,
Կեղտոտվել եք, լողացնեմ ձեզ հիմա,
Ծարավել եք, ես ձեզ ջուր տամ երկնային:

Ինչո՞ւ ամպ չեմ, թեթևանամ լալով ես,
Կամ արցունքս այնքան աղի չլինի,
Ծարավ կոտրի, ցավեր լվա ու տանի:

Ինձ կփրկես, սեր իմ, լոկ դու, թե ուզես,
Որ էլ չզգամ մի անպզա գերեզման՝
Իմ աչքերը, իմ արցունքները վրան:

14 (44)

Իմ աչքերը, իմ արցունքները վրան՝
Մի տղամարդ ցեղ է գալիս դարերից,

Ձագուտոնները ծվատվել են շանթերից,
Մրտում կսկիծ ու ոտքերին վերքեր կան:

Լայիս էր նա, բայց ոչ իբրև լալկան կին,
Սկ' տղամարդ, խոշոր—խոշոր արցունքով,
Մրտում էր նա թաց աչքերը մի ձեռքով,
Մյուսը մեկնում էր գութանին ու լույսին:

Ես այդ ցեղի մի վավակն եմ, օ, իմ սեր,
Թեև այսպես արտասվում եմ դառնակեզ,
Բայց մղվում եմ դեպի լույսը, դեպի քեզ:

Ես մեղավոր, իսկ դու արդար, դու միշտ վեր,
Դու դատավոր եղիր վերից հյուլեիս,
Ես ուր գնամ՝ հետս է քո լույս հայելին:

15 (45)

Ես ուր գնամ՝ հետս է քո լույս հայելին,
Ուր թե մեղքս ցոլանում է բյուր անգամ,
Մի անգամ էլ, օ, աստղային դյուրիջ ժամ,
Դուռ է բացվում, որ ես դուրս գամ մեղքից հին:

Ի՞նչ է մեղքդ, ձայն են տալիս լեռներն ինձ,
Նայիր նրան մեր հավերժից և իսկույն
Կզգաս նրա փոքրությունը՝ քո հոգում
Եվ հրդեհներ չես պահանջի կայծ-կյանքից:

Ինչքա՛ն շատ եք, ինչքա՛ն շատ եք ապրել դուք,
Բայց ապրելուց չեք ձանձրացել, իմ լեռներ,
Ծաղիկ հագած ծիծաղում եք վեհաշուք:

Կանաչ կյանքով էլի լիքն է կուրծքը ձեր...
Բայց ես ինչպե՛ս մոռանամ վարդը հերվան,
Իմ աչքերը, իմ արցունքները վրան:

ՓՈՒՆՁ—4

1 (46)

Իմ աչքերը, իմ արցունքները վրան՝
Ծիածանը հանգավ, թաղվեց երկնքում,
Աղբյուրների երգը տխուր է վնգում,
Չորանալու ահը պատել է նրանց:

Կռունկները դեպի հարավ չվեցին,
Ի՞նչ իմանաս, ո՞րն է նորից ետ գալու,
Հրաժեշտի նրանց երգով ահապղու
Իմ օրերը, իմ բառերը օրվեցին:

Երգը գնաց, տիեզերքում թափառեց,
Ասուպահար վերադարձավ ինձ էլի,
Մահվան դեղին սարսափներով աչքը լի:

Կանգնեց շենիս, երգը այսպես բարբառեց.
— Քեզ պես տանջվում, քեզ պես տնքում է
անվերջ,

Պալարվում է տիեզերքը ցավի մեջ:

2 (47)

Պալարվում է տիեզերքը ցավի մեջ,
Ես տեսնում եմ միայն երկինք մի խաղաղ,
Լուսնյակ զիշեր, անուշ աստղեր, լույսի խաղ,
Արև, անձրև, ծիածաններ վառ ու պերճ:

Մ'վ է կախել վարագույրն այդ վիթխարի
Տիեզերքի, վրա դարեր ու դարեր,
Նրանք ասես վարագույրի նկարներ
Խարում են ինձ ծնված օրից աշխարհի:

Վարագույրից այն կողմ մահ է ու հրդեհ,
Ես փորձում եմ դիմակները ծիծաղի,
Խարծես իմ մեջ նույն մահը չէ կատաղի:

Ժայռերն ինչպե՛ս երերուն են ու հարդեհ,
Ես ո՞ւմ հենվեմ, երբ որ գուղձի նման խեղճ
Փշրվում են աստղաբույլերը անվերջ:

3 (48)

Փշրվում են աստղաբույլերը անվերջ,
Աստղը աստղին հոշոտում է անհունում
Կամ դարերի հոլովույթից դժգունում,
Թե դժգույն է՝ էլ աստղ չէ (ոչ մի վեճ) :

Բայց աստղերը, որ բախվում են մեկմեկու,
Ոչ դժբախտ են, ոչ երջանիկ դրանից,
Նրանց համար չկա ոչ մահ, ոչ կակիծ:
Զգիտեն էլ, որ կան իրենք երկնքում:

Սիրտ իմ, սիրտ իմ, եղիր այդպես անպզա,
Բավ է տանջվես տեղն էլ անսիրտ աստղերի,
Օտար վիշտը քոնի նման քեզ այրի:

Ո՞վ անիծեց, որ միշտ պզամ, թե ցավ կա,
Պետք է ախրը լիներ պահ էլ մոռացման,
Ուր նայում եմ՝ մոխրի բուռ է անսահման,

4 (49)

Ուր նայում եմ՝ մոխրի բուռ է անսահման:
Արեգակն էլ մի օր պիտի չլինի,
Փերթ—փերթ կորչի երախի մեջ անհունի
Ու չունենա նույնիսկ շիրիմ—գերեզման:

Բայց նա ինչպե՛ս հուրհրատում է կայտառ,
Միկարդ դարերն իր ուսերին չեն ասես,
Խաղ է անում չձանձրացող մանկան պես,
Միջո նույն ճամփին՝ արևելքից արևմար:

Ի՞նչ եմ նստել ու թախծում եմ ես մոլոր,
Մոխրի բքից մաքրեմ աչքերս հոգնած,
Հո մանուկ չե՞մ, ինձ ապրելու ի՞նչ մնաց:

Մինչ թախծում եմ հուսակտուր ու անպոր,
Սիրոս մաշում կործանման մեջ անընդհատ,
Մոխիրներից արևներ են ծնվում արդ:

5 (50)

Մոխիրներից արևներ են ծնվում արդ,
Ընչպես մի օր մեր այս արևն է ծնվել,
Նա բոլորից գեղեցիկ է առավել,
Զուր չի վատնում կյանքի ոչ մի ակնթարթ:

Ընչ որ ունի, ողջը տալիս է մարդուն,
Այնպես է նա սիրահարված աշխարհին,
Նկարում է նույն լեռները իր պես հին,
Նույն դաշտերը, նույն գետերը լայնահուն:

Մթան քողը ետ է տանում շող մատով,
Չի ձանձրանում նույնն ամեն օր տեսնելուց,
Ընչպես, սեր իմ, ես քո աչքերն արշալույս:

Տեսնես էլի նա կնայի՞ ժպտալով,
Թե իմանա արևներ են ծնվում պերճ,
Որ վերստին մոխիր դառնան անընդմեջ:

6 (51)

Որ վերստին մոխիր դառնան անընդմեջ,
Ի՛նչ բոցեր են տիեզերքում բռնկվում,
Մորիկներ են հրդեհի պես տարածվում,
Ինչ անում են՝ ողջն անիմաստ և անտենչ:

Եկել եմ ես նրանց տենչանք հաղորդեմ,
Ասեմ՝ բոցերն ու հրդեհներն այդ պես—պես
Արծարծում է տիեզերքը հողմի պես,
Որ պերճ լինի ինքն իր աչքում ու վսեմ:

Իմ սիրտը ի՛նչ, ամայության սարսափին
Չի դիմանում մինչև անգամ այդ հեկան,
Կյանք է ծնում ամեն րոպե ու վայրկյան:

Բայց ականջը հապիվ հպած սոսափին՝
Փոլ է գալիս ստեղծածը և անվերջ
Դորդում է տիպերքը մահվան մեջ:

7 (52)

Դորդում է տիեզերքը մահվան մեջ,
Լաց է լինում արցունքներով ասուպե,
Ոչ որ չկա նրա վիշտը սփոփե
Ու խոտանա նրան խաղաղ գեթ մի էջ:

Ինչ կար երեկ, այսօր չկա, չի եղել,
Ինչ կա հիմա՝ պղպջակ է մի օրվա
(Մեր իմ, թե գաս, գուցե հանկարծ չթվա,
Որ ցուր ջանք է խավարի մեջ կայծ պեղել):

Միտքս՝ ինչպես սառած թռչուն, ընկած վար,
Երակներիս միջով սառույց է հոսում,
Ես մի քառս այս սառցեղեն քառսում:

Մեծ ջերմացնում ինձ արևներն հրավառ,
Սի, երանք էլ վաղը մոխիր են անհայտ,
Կան և չկան, կան թե չկան՝ մեկ է այդ:

8 (53)

Կան և չկան, կան թե չկան՝ մեկ է այդ,
Կուգես եղիր Բեթհովենի նման մեծ,
Կամ թե քամուց երգող եղեգ սնամեջ,
Մեկ է՝ չկաս և միայն դա է հաստատ:

Թե լինեի ես Բեթհովեն վիթխարի,
Չայն կտայի իմ տաճարի խորանից՝
Հեյ դու, եղեգ, մի սփոփվիր դրանից,
Տրորեցին քեզ ոտքերը ոչխարի:

Բայց եղեգ եմ ու դժվար է ավելի
Տեսնել ինչպես ինձ նման է ամեն բան,
Անհաստատ են, սուտ են և՛ կան, և՛ չկան:

Այս լինեի իմ մեծության ստով լի,
Չնվայի, չթվայի պահ մի գեթ
Այս վիթխարի քառսի մեջ ես մի կետ:

9 (54)

Այս վիթխարի քառսի մեջ ես մի կետ,
Հանց եղեգն անիծված եմ ի ծնե,
Դողում եմ ես հագուստների մեջ ձնե
Եվ ամառվա տապին դողում օդի հետ:

Շանթն է շողում՝ դառնում եմ ես մի բուռ վախ
Կուչ եմ գալիս հրդեհվելու երկյուղից,
Անպն է գոռում սրսփում եմ ես վախից,
Ամեն հողմից խոնարհվում եմ անհապաղ:

Էյս, ինձ վախ է առթում ճաճանչն իսկ աստղի,
Կարծում եմ, թե կբռնկվեմ, կծխամ,
Կյանքս ինչքան է վարանոտ ու տարտամ:

Բայց ճաճանչն ի՞նչ, օվկիաններ կան կատաղի,
Յրեկերքն է ալիք—ալիք գալարվում,
Ում ինչ պետքն է՝ կորչում եմ, թե հայտնվում:

10 (55)

Ում ինչ պետքն է՝ կորչում եմ, թե հայտնվում,
Մահվան առաջ ողջն են շվար ու մուր,
Շիրմափոսը լցնող ձայնից ահավոր
Երացել են ականջները աշխարհում:

Հողի վրա քայլող ամեն մեկիս տեղ
Մկիտն մարդ կա հիմա պառկած հողի տակ
Եվ մեծեր կան, որոնք չունեն հիշատակ,
Շա՛տ վաղուց են փայլել անցել հանց կանթեղ:

Այս, կարող է գեղեցկությունն էլ կորչել,
Ո՛րն անիծեմ կամ ո՞ւմ քարշ տամ դատարան,
Եվ դատավորն ո՞վ է, չկա պատասխան:

Ումի՞ց, սեր իմ, ես գանգատվեմ, երբ դու էլ
Չես տեսնում, թե ինչպես կորչում եմ անհետ
Կամ երազում լինել կողքիդ, միշտ քեզ հետ:

11 (56)

Կամ երազում լինել կողքիդ, միշտ քեզ հետ:
Կամ ուժասպառ քեզ մոռանում եմ իսպառ,
Իմ իսկ ձեռքով դառնում եմ ես սիրասպան,
Դու կաս, չկաս՝ մեկ է դառնում այնուհետ:

Մեկ են դառնում մահ թե ծաղկում, թույր թե
թույն,

Մեկ են դառնում սիրո խոստում թե խաբկանք,
Չի դողանջում իմ հոգու մեջ ոչ մի վանգ,
Նույնիսկ եթե վանգահարը դու ես, դու:

Երբ ես շատ եմ ուզում լինել քո կողքին,
Հենց շատի մեջ կան մոռացման նշաններ,
Ինչպես ջրի շատ գալու մեջ՝ հատնելն իր:

Անվերջ մոխիր, քամահրանք նոր ու հին,
Ո՞նց դիմանամ, սիրտս է ծյուրվում ակնատում,
Հոգնում եմ ես այս մոխրի մեջ անհատնում:

12 (57)

Հոգնում եմ ես այս մոխրի մեջ անհատնում,
Ու հոգնելուց նույնպես հոգնում մի օր էլ,
Ցանկանում եմ քարն իմ սրտից գլորել,
Բավ է ինչքան ինձ կորստյան եմ մատնում:

Ելք եմ փնտրում, ելքը դարձյալ դու ես, դու,
Քո աչքերն են, որ ակնարկով երկնային
Ցույց են տալիս ո՛ր է կյանքի բանալին,
Որտե՛ղ գտնեմ ցնորքներս կենսատու:

Լեռնալանջս էլի փշով է լցվում.
Ես խոցվելով, ծակծկվելով բյուր տեղից՝
Բարձրանում եմ տանջանքի լեռս նորից:

Իմ արյունն է ծորում հողին ու ծծվում,
Բայց ելնում եմ դեպի կատարը հեռու,
Քեկ եմ գալիս, սակայն ինձ չես կանչում դու:

13 (58)

Քեկ եմ գալիս, սակայն ինձ չես կանչում դու,
Ես իլուր եմ պահում ականջս ձայնի,
Հույսս՝ ինչպես մարդ ավազում սերմ ցանի,
Ծիլ չի տալիս, վուր է շանքս ջրելու:

Իսկ թե հանկարծ այնպես լինի, որ ծիլ տա,
Ինչպե՛ս պահեմ թերթիկները հույս—վարդիս,
Որ չթափվեն ձյունաբքից ու ցրտից,
Ախ, փռել ես շուրջս ձմեռ դու հիմա:

Չմեռն ինչ է՝ զարնան դիակն է սառած
Ու փաթաթած ցուրտ պատանքով սպիտակ,
Տաք օրեր եմ եկել փնտրում նրա տակ:

Ետ եմ տանում ձյունը շերտ—շերտ ծանրացած,
Իմ նոր զարնան ձնծաղիկն եմ որոնում,
Շշնջում ես, որ ես իլուր եմ հոգնում:

Շնչում ես, որ ես իպուր եմ հոգնում,
 Ու չգիտես, որ ունկնդիր քո խոսքին՝
 Գլորվում եմ մութ աշխարհը ես կրկին,
 Ուր ճիշտն է սուտ, լիքը՝ դատարկ, պերճն՝
անգույն:

Ունայնության հողն է փշում վերստին,
 Քշում—մարում աստղերն իբրև խեղճ կայծեր,
 Տիեզերքի քառսի մեջ տարուբեր՝
 Ես ճոճվում եմ ուղեկորույս ու անթի:

Հապիվ էի գտել փարոսս մթնում՝
 Քո աչքերը, որ ուլեին թե հանկարծ,
 Ափ հանելով կղարձներն ինձ աստված:

Ի՞նչ արեցիր, անգամ ձեռքդ չեմ տեսնում,
 Ինձ խավարին մատնող ձեռքը քո դաժան՝
 Իմ աչքերը, իմ արցունքները վրան:

15 (60)

Իմ աչքերը, իմ արցունքները վրան՝
 Հանգավ օդում ասուպի գիծն հրեղեն,
 Ախ, դարերն էլ այդպիսի գիծ են եղել,
 Շողացել են մի ակնթարթ ու չկան:

Բայց ես էլի, ունայնության մեջ անգամ,
 Խոնարհվում եմ գեղեցկության առաջ քո,
 Տիեզերքն եմ լցնում սրտիս հառաչքով,
 Երբ կգում եմ, որ քո սրտի մեջ չկամ:

Երբ որ դու կաս, ամայությունն ինչ է որ,
 Ես կհաղթեմ հապար մահի դեմ ելած,
 Միայն հույս տաս, որ կկանչես ինձ մի օր:

Բայց դու, սեր իմ, ինձ նայում ես խոժոռված,
 Կանգնած ինձ պես կյանքի, մահի սահմանում՝
 Շնչում ես, որ ես իպուր եմ հոգնում:

ՓՈՒՆԶ—5

1 (61)

Շնչում ես, որ ես իպուր եմ հոգնում,
 Փուչ սերսեր են քեզ հասնելու ջանքերս,
 Շատ եմ լսել այդպիսի ցուրտ խոսքեր ես,
 Յուրտ խոսքերի բուբ—բորան է իմ հոգում:

Ես սառչում եմ, իսկ դու՝ հնւրդ ուկեշող
 Ավելի ես գեղեցկանում, հեռանում,
 Ինչպես աստվածն իր պաշտողի բերանում՝
 Ցած չես իջնում իմ շուրթերից աղոթող:

Ինչքան շատ եմ ես քեզ ձգտում կարեվեր,
Այնքան շատ ես դու ինձնից վեր բարձրանում
Եվ չհալչող ձյան պես վերում կարծրանում:

Տուրտ քանու դեմ անդուռ հյուզակ եմ ավեր,
Մի՞թե քիչ է, որ դեռ էլի մահապղու
Հապար ձևով քո մերժումն ես կրկնում դու:

2 (62)

Հապար ձևով քո մերժումն ես կրկնում դու,
Վերջին հույսիս սանդուղքներից ցած նետում
Դեպի նկուղ, մի հինավուրց գինետուն՝
Ինձ գինու մեջ մոռանալու, կորցնելու:

Գինին ահա իմ կոկորդով իջնում ցած,
Բարձրանում է դեպի ուղեղս ահա,
Էլ արյուն չէ, այլ կրակ է ու լավա,
Որ հոսում է երակներով իմ սմբած:

Պտտվում են և՛ առաստաղ, և՛ պատեր,
Բոլոր իրերն ու տենչանքները համայն՝
Խառնիխուռն, թավալգոր, անկայան:

Միայն դու ես էլի՝ կանգնած աներեր,
Շողում ես դու էլի ինձնից շատ հեռու,
Բայց իրերի հորձանքի մեջ ահարկու:

3 (63)

Բայց իրերի հորձանքի մեջ ահարկու
Ես լսեցի քո ոտնաձայնը հանկարծ,
Արդյոք գինուց իմ ուղե՞ղն է բորբոքված,
Թե՞ իսկապես քո տաք շունչն եմ ես կգում:

Չէ, սեղանիս գինու դատարկ շիշն է լոկ
Եվ մի բաժակ, որ ես հենց նոր պարպեցի,
Քո տեսիլքը և բուրմունքդ կանացի
Արարել էր իմ կարոտը անամոք:

Հեյ, մատռվակ, էլի գինի և օղի,
Այնքան հարբեմ, որ դու աչքիս Նա թվաս,
Բայց ոչ Նրա նման հեռու և անհաս:

Մոտիկ նստիր, այսպես մոտիկ, կողք—կողքի,
Դու չես, Նա ես, և իրերի պտույտում
Միակ հաստատն աչքերն են քո անխոստում:

4 (64)

Միակ հաստատն աչքերն են քո անխոստում՝
Գինուց մթնած երկու պղտոր ապակի,
Հեյ, մատռվակ, դա լոկ խոստում է կրքի,
Մի շփոթիր վեհ սիրո հետ իմաստուն:

Դու չես սիրում, քո խոսքերի խավարում
Առկայծում են մեղքի աստղերը միայն,

Դու չլսած մաքուր սիրո ոտնաձայն՝
Ինչքան հեշտ ես իմ թևի տակ ծվարում:

Ես քեզ կասեմ ինչ է կոճղը գինետան՝
Հին դարերից եկող սեղանն հնաոճ,
Խաբկանք է լոկ, ինչպես որ դու Նա չես, ո՛չ:

Որտե՞ղ գտնեմ քաղցրությունը արբեցման,
Բացի Նրա գինովցնող աչքերից,
Նրանց ցոլքում մոռանում եմ ինքս ինձ:

5 (65)

Նրանց ցոլքում մոռանում եմ ինքս ինձ,
Անուշ ցոլքում ձյունաճերմակ թևերի,
Դու, մատռվակ, ցածր ես՝ նման սովերի,
Նա երկնքով սահող ամպ է լուսալից:

Բայց ինչո՞ւ եմ քեզ բաղդատում Նրա հետ,
Հրճվում կարծես թերիներով քո անբավ,
Մեկի համար գուցե կատար ես իրավ,
Եվ փնտրում է քեզ հասնելու արահետ:

Նա տառապած իմ խաչեղբայրն է գուցե,
Խաչ ես հանել Հիսուսի պես դու նրան,
Իջեցրու նրան փայտից այդ մահվան:

Սիրիր նրան, ունայնության մեջ սառցե,
Տեսել է նա խաչափայտեր օրն ի բուն
Եվ իրերի հոսքն ու մոխիրն անկայուն:

6 (66)

Եվ իրերի հոսքն ու մոխիրն անկայուն
Գինու ձեռքով կուր եմ վանել ես ջանում,
Նույն կածանը նույն տեղում է վերջանում,
Էլի դեղնած տերևների պարսն է նույն:

Ո՞վ է ճիշտը՝ այս հարբա՞ծը իմ դեմի,
Որ կարծում է, եթե հանկարծ ինքն ուզի,
Ձեռքի շարժմամբ երկինքն անգամ կկիսի,
Թե՞ ես՝ տրվածս դեղնաշունչ խոկումի:

Ես չեմ հոգնել, ես փնտրում եմ պատասխան,
Թե չէ ելնեմ, հարբածի հետ բացեմ վեճ,
Նա կխրի իր դանակը սրտիս մեջ:

Ես չեմ կարող, սեր իմ, լինել անձնասպան,
Ձե՞ որ ինձնով վեհությունդ եմ վկայում,
Ապրում եմ ես ինչ-որ ուրիշ ներկայում:

7 (67)

Ապրում եմ ես ինչ-որ ուրիշ ներկայում,
Ուր հրաշքը բանուգործ է առտնին,
Չի ես եմ այն արարողը անքնին,
Ես եմ դատում, ես՝ պատժում կամ խնայում:

Նախ հաղթում եմ սիրո անգույթ իմ ցավին,
Հետո բոլոր ցավերին եմ ես հաղթում,
Բայց երբ գիտես, որ կա վերջում պարտություն
Հաղթանակը հաղթանակ չէ տակավին:

Ես պարտության գաղափարն եմ սպանում
Ու դարձնում եմ ողջ աշխարհը գինետուն,
Ուր գինու տեղ սերն է առթում խնդություն:

Ո՞նց են ապրել մարդիկ նախկին աշխարհում,
Չարմանում եմ իմ աշխարհում ցնծալից,
Ուր մահ չկա, և իրերն են անթախիծ:

8 (68)

Ուր մահ չկա և իրերն են անթախիծ,
Ես ուզեցի այնտեղ ապրել հանց արքա:
Տեսա նորից պերճ հովիտներ արևկա
Ու քեզ տեսա նորից այցի գալիս ինձ:

Մի ողջ զարուն սառցի տակից դուրս ելած
Կարմիր—կարմիր կակաջներն էր իր վառում,

Ինչքա՛ն հուր կա գետնի տակի աշխարհում,
Որ այսքան շատ ուղարկել են ինձ սրտանց:

Չկա ոչինչ՝ քաղցր լինի ավելի,
Քան՝ մոտեցող ոտնաձայները սիրո:
Բայց կանգ առար, չմոտեցար ինձ հետո:

Տնորքն անցավ ու մենակ եմ ես էլի:
Ողջն է ամպի ստվերի պես լուռ սահում,
Քո աչքերն են միակ հաստատն աշխարհում:

9 (69)

Քո աչքերն են միակ հաստատն աշխարհում,
Բայց գինետան պատերի մեջ այս ճոճվող
Շուրջս հարբած խեղճություն է մի անշող,
Ոչ ոք, ոչ ոք հայացքդ չի նշմարում:

Արժանի չեն նրանք սիրո, շատ են խեղճ,
Արժանի չեն ատելության՝ խեղճ են շատ,
Այնքան են խեղճ, գինի տվի մի գավաթ,
Կիսաստված եմ, նույնիսկ աստված՝ իրենց մեջ:

Իսկ ինձ բավ է լոկ պղշունդ, իմ արդար,
Որ զուր վրաս ուժն ես փորձել հմայքիդ,
Նույքան զորեղ քամահրանքդ բարձրաքիթ:

Իսկ ինձ բավ է լոկ, նայվածքը քո պայծառ,
Յուրտն ինչքան էլ սրտիս խորքն է սողոսկում,
Երբ նայում ես, ողջը փոխվում է իսկույն:

10 (70)

Երբ նայում ես, ողջը փոխվում է իսկույն...
Սիրտս վաղուց որդն է կրծում կասկածի,
Մի սև օձ է հաճախ գալիս ինձ այցի—
Եվ արյունիս մի խոհ խառնում իբրև թույն:

Փառքն, ասում է, միլիոն տարի էլ տևե,
Սկիզբ ունի և վախճան է ունենում,
Լեռներն՝ ալիք ժամանակի օվկիանում,
Ալիքի պես պիտի փուլ գան երբևէ:

Ամեն մի բառ երևույթ է կամ թե իր,
Քարն ասում է, քար է, ահա, ծառը՝ ծառ,
Հավերժն ի՛նչ է՝ միայն ցնորք անհնար:

Ախ, հավերժը չունի հիմքն ու իմաստն իր:
Բայց երբ, սեր իմ, դու ես ճամփաս արևում,
Էլ ինձ հավերժն անիմաստ բառ չի թվում:

11 (71)

Էլ ինձ հավերժն անիմաստ բառ չի թվում,
Հավատում եմ հար գոյությունը մարդու
Ես՝ ծնունդս այն հեռավոր վայրենու,
Որ ապրում էր իր ցեղի հետ անձավում:

Նա առաջին մարդն էր ցեղում մարդակեր,
Որ չկերավ առաջինը մարդու միս,
Սերունդ—սերունդ հասել է ինձ՝ վերջինիս,
Բայց վերջը չեմ ու նա պիտի ապրի դեռ:

Դարերն ուսած՝ գալիք դարեր կգնա,
Ժպտում ես ինձ, շարունակվի՜ նա պիտի
Նաև ճամփին իմ հաղթաբայլ հաջորդի:

Դու չես թողնի, որ վերջ գտնի իմ մեջ նա,
Քո նայվածքից կգա նորից նա աշխարհ...
Բայց պատրանք է, ինձ չես նայում սիրավառ:

12 (72)

Բայց պատրանք է, ինձ չես նայում սիրավառ...
Կայծակից ետ մութն ավելի է մթնում,
Կորցրեցի հույսիս թելը, չեմ գտնում,
Մտքիս նավը նորից չունի նավավար:

Հոսիր, գինի, սեղսվիր ինձ, մատռվակ,
Ես մրսում եմ, ասես սառույց եմ հազել,

Սուտ արև էր իմ երկնքում ճառագել,
Սուտ հնչյունն էր ուլում դառնալ երգ—նվագ:

Մարդ մեռած է, եթե տեսնի միայն մահ,
Կարծես լինի լուսնի վրա մեն—մենակ,
Ուր՝ հաստատ է, որ սեր չկա, ոչ էլ կյանք:

Լվի ցատկն էր իմ թռիչքը, և ընկա:
Իմ աստղերով էլ երկինքներ չեն ծաղկում,
Սիրոս էր ցավից այդ հրաշքը հորինում:

13 (73)

Սիրոս էր ցավից այդ հրաշքը հորինում,
Փռում մահվան հորի վրա իբրև գորգ,
Ախ, հրաշքը ցնդեց իբրև մի ցնորք,
Նորից մուլթն է կույր աչքի պես ինձ նայում:

Մեծ սրտերը ի՛նչ ուժ ունեն ու ինչ չափ,
Հարկավ գիտեն, որ առու են ավազում,
Սակայն էլի կարկաչելով են հոսում,
Որ կանաչով վուզեն հողը գեթ մի ափ:

Օ, ի՛նչ մղում ստեղծարար, ի՛նչ կորով,
Չեն ընկճվում, այլ ընկճում են միշտ ու միշտ
Հոգին ծյուրող ամեն կասկած, ամեն վիշտ:

Դժվար է շատ, քայլել նրանց հետքերով,
Բայց և հեշտ չէ, որ պզում եմ անդադար
Երկինք տանող սանդուղք չկա ինձ համար:

14 (74)

Երկինք տանող սանդուղք չկա ինձ համար,
Գինին անգամ ուղեդս չի մթագնում,
Որ թեկուզ սուտ՝ մի պահ լինեմ երկնքում
Եվ ինքնագոհ, և բախտավոր նայեմ վար:

Փորիկ լիճը անգամ հովն է խռովում,
Մորիկ է պետք, որ հուլի կուրծքն օվկիանի,
Ախ, ես գիտեմ (չիմանայի երանի)
Մեծ ալիքը ծնվում է լոկ մեծ ծովում:

Դու էլ, սեր իմ, ինչպես մեծերը ոգու,
Քո խոսք—մեխն ես իմ սրտի մեջ խոր խրում,
Թե մեծ գործերն իմ գործը չեն աշխարհում:

Նրանք ոչինչ, քո մուրճն է շատ ահարկու,
Այնպես դիպուկ հարվածում ես մեխին նույն՝
Շշնջում ես, որ ես իպուր եմ հոգնում:

Շնչում ես, որ ես իզուր եմ հոգնում,
Այնինչ, սեր իմ, թե հակառակն ասես դու,
Թելեր կառնեմ անձրևներից շափշափուն,
Որ իմ երգի գորգը հյուսեմ անդադրում:

Կասեմ մտքիս, որ տիեզերքն է չափում,
Նախշեր բերի աստղաշխարհից լուսեղեն,
Նյութի խորքից նոր արևներ կպեղեմ,
Պայծառ—պայծառ ֆոն կստեղծեմ իմ գորգում:

Կնկարեմ նոր դուրս թափվող ծիլերով
Կյանքի գետը, որ տանում է մի դիակ,
Մահն է մեռել, ե՛ս մեռցրի իմ սիրով:

Այնուհետև չեմ մորմոքի, իմ միակ,
Թե անհայտից իզուր եկա ես աշխարհ,
Երկինք տանող սանդուղք չկա ինձ համար:

ՓՈՒՆԶ—6

1 (76)

Երկինք տանող սանդուղք չկա ինձ համար,
Գեթ մի ծաղրիր, որ ծննդյանս գիշեր
Ապոլոնը պիտի ձիրքերը բաշխեր,
Բայց հարբել էր ու քնած էր նա երկար:

Անբախտ եղար, արթուն լինե՛ր՝ ձիրք կտար,
Որովհետև երգի ծախվա՛ն էր սրված,
Քեզ բանաստեղծ էր պատրաստում ինքն
աստված,
Հող կար, պետք էր սերմը զցել անվթար:

Թե լինեի ես բանաստեղծ հանձարեղ,
Այն ժամանակ կսիրեիր ինձ գուցե.
Քեզ կոյուղեր երգս հանգով սիրապեղ:

Ոտքերիդ տակ շաղ կտայի մարգարիտ
Ու կանեի երգն ինձ սանդուղք մարմարե,
Որ բարձրանամ, հասնեմ աստղոտ աչքերիդ:

2 (77)

Որ բարձրանամ, հասնեմ աստղոտ աչքերիդ,
Մաքուր—մաքուր սիրտ է տվել աստված ինձ,
Այնքան մաքուր, որ ամեն մի փոքրիկ բիծ
Ես տեսնում եմ, զգում սրտիս մեջ վճիտ:

Իմ ամեն բիծն ինձ ավելի է տանջում,
Քան չարամիտ հարվածն ու դավն օտարի,
Այդ նշան է, որ իմ հոգում չի մարի
Խղճի լույսը՝ վսեմորեն ճաճանջուն:

Թե այդպես է, թող որ հուսամ, սեր իմ, սեր,
Որ ինձ մի օր կնկատես ու կզգաս,
Ինչպես զգում, խառնվում են զույգ լույսեր:

Օ, չի լինի ոչ ոք ինձ չափ լիասիրտ,
Երբ հաղորդվեմ երպաներին քո անհաս,
Մեկ էլ երգի ակունքներին մաքրաշիթ:

3 (78)

Մեկ էլ երգի ակունքներին մաքրաշիթ
Հպեմ պապակ իմ շուրթերը և հարբեմ,
Լցնեմ դատարկ խեցիներս, լեփ—լցնեմ
ձառագայթով, հույտով, հույզով ճշմարիտ:

Գամ մարդկանց մոտ գեթ մի երգով իմ անպույզ,
Ասեմ՝ մարդիկ, ձեզ մոտ չեկա ձեռնունայն,
Ոգու անհուն օվկիանոսում մշտաձայն
Ես էլ ունեմ մարգարիտը իմ ստույգ:

Ու չհիշեմ, որ ինձ բնավ չես հիշում,
Մոռացված եմ ինչպես լավան գետնի տակ,
Որ աննկատ՝ իրեն այրում է, մաշում:

Չասեմ՝ ծարավ եմ նայվածքիդ սիրավառ,
Չասեմ՝ հանկարծ ժայթքեր երգս՝ լավաս տաք,
Որ ծարավս գոնե երգով մեղմանար:

4 (79)

Որ ծարավս գոնե երգով մեղմանար
Պիտի բառերն իմ առնեի շողերից,
Արև ծնող կույս երկնքի դողերից,
Լույս հորինել սովորեի խանդավառ:

Լույս հոգեկան, գերագույն լույս, որ խայտազ
Արյան տեղակ երակներում մեծերի,
Մերն ավելի մեծեր աշխարհ կբերի
Եվ մեծության այլ չափանիշ դեռ չեղած:

Ամեն պոետ՝ հառած հայացքը նրանց,
Դժգոհ է իր ստեղծածից, իրենից,
Փառք արարիչ դժգոհությանն այդ անանց:

Մի օր գուցե երգս ուրախ կցայտե,
Բնչո՞ւ, սեր իմ, չես հավատում երբեք ինձ,
Ասում ես, որ քնար ունեմ ես փայտե:

5 (80)

Ասում ես, որ քնար ունեմ ես փայտե,
Երգում եմ վիլ, սակայն լավ եր ավելի,
Որ արտի մեջ մի խրտվիլակ լինեի,
Փախցնեի ագռավներին գորշաթև:

Այդ ինչպե՞ս է, ախրր ինչպե՞ս, սիրելիս,
Որ իսկական ագռավներից չես սոսկում,

Իմաստներ ես փնտրում նրանց փուչ խոսքում,
Հրճվում նույնիսկ մի կես հատիկ գտնելիս:

Մի՞թե դու էլ համաձայն ես, որ իրավ
Դայլայլի տեղ քեզ կռավոց լսել տան,
Որ լցնում է օդը ամեն գորշ ագռավ:

Ես ջինջ կարկաչ, դեպի քո ափն եմ հոսում,
Այդ ինչպե՞ս է, որ իմ երգում մեղմաձայն
Մեղեդու տեղ չոր թխկթխկոց ես լսում:

6 (81)

Մեղեդու տեղ չոր թխկթխկոց ես լսում,
Իսկ ես, ներիք, ուզում եմ քեզ առարկել
Եվ նույնիսկ քեզ, մինչևիսկ քեզ էլ հերքել,
Որ ես իբր խեղճ աղքատ եմ Պառնասում:

Հարուստ եմ ես երպններով պոետի,
Մի երպս մարդուն ասողեր է տալիս,
Երպում է մի երպս ցնծալից,
Որ դեպի Մարս հիմա թռչեմ ես պիտի:

Մի երպս պատերազմին է հաղթում,
Մի երպս հանձարներին հող դարձած
Կյանք է տալիս և բարի երթ է մաղթում:

Միրտս է վարկում... Բայց սողոսկեց մի կասկած,
Երբ ասացիր՝ մուրճի վարկ է, չե՞ս լսում:
Ճիշտ որ, սեր իմ, մուրճն է այդպես հարվածում:

7 (82)

Ճիշտ որ, սեր իմ, մուրճն է այդպես հարվածում,
Ամեն վարկից սիրտս դառնում է ավազ,
Ծվեն—ծվեն մղկտում է մի երպս,
Որ ինձ առաջ դեպ Հելիկոն էր տանում:

Լոկ թվում էր, թե ելնում եմ լեռն ի վեր,
Մուսաները հիմա կտան ինձ ողջուն,
Այս էլ ճամփան, որ թողեցի ես կիրճում,
Հետքերս, տես, խորն են ինչքան, խոր ձորեր:

Բայց բարձրացավ քո արևը, և ահա
Իմ հետքերից հետք չմնաց ճամփեքին,
Տպված էին նրանք, ավա՞ղ, ձյան վրա:

Տեսնում եմ ես երգիս դագաղն աչքիս դեմ,
Գալիս ես դու իբրև մուսա, իբրև կին
Ու քո ձեռքով մեխում դագաղս արդեն:

8 (83)

Ու քո ձեռքով մեխում դագաղս արդեն
Շարտում ես Լեթա գետը՝ զուտ փրփուր,
Ալիք-ալիք փշրվում են օրեր բյուր,
Ես մոռացված, և իմ մասին չգիտեն:

Բայց լեռներս ինձ կհիշեն տրտմագին,
Կակաչները՝ կարոտներն իմ բոցեղեն,

Երբ հյուր գնաս, քո ոտքերին կփարվեն,
Ու թե քաղես՝ կզգվեն քո ձեռքերին:

Եղինջները մի քիչ փշոտ են, գիտես,
Նրանք կասեն, որ ինձ դու շատ տանջեցիր,
Ներիր նրանց, իրենց բնույթն է այդպես:

Շատ մի տխրիր, Լեթա գետն է միջոտ հոսում,
Ինձնից լավերն այդ գետին կուզ գնացին
Այս իրերի հողմագալար քառուս:

9 (84)

Այս իրերի հողմագալար քառուս
Իբր քիչ էր, որ այսքան ցավ տվիր դու,
Տերն էլ տվեց անհագ մի տենջ ճախրելու,
Թն չտվեց, տանջել, ծաղրել էր ուզում:

Պաշտիր, ասաց, բրիտանական կաղնին դու,
Որ հայտնի է այլ անունով՝ Շեքսպիր,
Եվ գիտակցիր, գիտակցելով տառապիր,
Որ չես լինի մեն մի տերևը կաղնու:

Այնինչ տենջդ այնքան է մեծ, որ հապիվ
Յոթը երկինք տեղավորեն իրենց մեջ,
Տանջվիր այդպես ստորոտում երապիդ:

Ով տեր, դու լավ գիտես խոցել կարեվեր:
Ախ, չզգայիր, որ երջանիկ սերն անջեջ,
Մեկ էլ պիտի երգն ինձ կայան պարզներ:

10 (85)

Մեկ էլ պիտի երգն ինձ կայան պարզներ,
Բայց մեծ երգը, արթա երգը, երգ—հսկան,
Կյանքից սերված ու կյանք դարձած իսկական,
Հողում՝ արմատ ու երկնքի մեջ՝ թներ:

Ես այդ երգն եմ իմ արյունով երապում,
Փոքրերը ի՞նչ, հապիվ ապրում մի վայրկյան,
Կայծերի պես հանգում են լուռ ու չկան,
Մարդ մրսում է նրանց մանրիկ, խեղճ պարսում:

Իմ երապը, գիտեմ, շատ է ընդունայն,
Ներիր, սեր իմ, որ երապում եմ այդպես,
Մեկ էլ ներիր, որ ասում եմ բարձրաձայն:

Թե ստեղծեմ երգն այն, որ ես եմ ուզում,
Ուրիշ էլ ո՛ւմ, կնվիրեմ միայն քեզ,
Բայց պոետ չեմ, երբ որ դու ես այդ ասում:

11 (86)

Բայց պոետ չեմ, երբ որ դու ես այդ ասում,
Քո վճիռը, սեր իմ, շատ է անողոր,
Իմ մեջ էլի կայծակում է մի բողոք,
Դու ամպրոպիս դրդոցը չես լսում:

Թե՛ս Կոհ է պետք, որ ցավերը վերանան,
Ե՛ս կլինեմ առաջին Կոհն աշխարհում,
Սիրտս քամեմ, թող նա սառչի անարյուն
Միայն հետո պակաս չզգա սիրտն արյան:

Ես պատրաստ եմ, առաջինն եմ, Կոհեցեք,
Դա երպանք—զգացում է պոետի,
Միայն կյանքում Կոհ չլինի էլ երբեք:

Բայց ի՛նչ, էլի կոչում ես ինձ անքանքար,
Եվ ես, նայիր, ասես մեխված եմ գետնին՝
Իմ թևերին խոսքդ ինչպես ծանր քար:

12 (87)

Իմ թևերին խոսքդ ինչպես ծանր քար
Ցած է քաջում, ինձ խրում է հողի մեջ,
Որ պոետ չեմ, աշխարհն ասեր թող անվերջ,
Աշխարհի դեմ կընդվզեի քաջաբար:

Դու ես ասում, քո դեմ ինչպե՛ս մղեմ մարտ,
Դու՛ այդ ես եմ, իմ կյանքը դու ես, սեր իմ,

Ի՛նչ խոսք գտնեմ, որ շառաչի ռիտերիմ,
Երբ լոկ շոյող խոսքեր ունեմ քեզ համար:

Ծանր է քարը, դու նոր քարեր ես դնում
Իմ թևերին, իմ խոհերին, իմ սրտին,
Հողում խրված՝ ես երկինքը չեմ տեսնում:

Մուտ եմ, ափսոս, կյանքում չկան հրաշքներ,
Որ արծվացած՝ քավեմ երկնի կապույտին,
Ես՝ ուժասպառ, չեմ սավառնի երբեք վեր:

13 (88)

Ես՝ ուժասպառ, չեմ սավառնի երբեք վեր,
Կանաչ արտիս քարե կարկուտ տեղացիր,
Բայց անվթար ծիծաղում է դեռ մի ծիլ,
Իբրև վկա, որ իմ արտը բերրի էր:

Փառք քեզ, իմ ծիլ, շոշափուկներն իմ մտքի
Քիչ-քիչ հասնում ու Անհայտն են շոշափում,
Յսնում եմ ես, միշտ կցնձամ իմ ափում,
Երբ էլ Անհայտն ինչպես հասած նուռ ճաքի:

Անգամ չնչին հյուլեն ունի դռներ փակ,
Ով էլ բացի՝ ինձ սփոփանք կբերի,
Որ իմ չարածն ինքը արեց, իմ տեղակ:

Բայց ո՞վ կտա ինձ սփոփանք մի պատառ,
Որ չհասա մտածումիս մեջ թերի
Ու չեմ հասնի քո աչքերին փրկարար:

14 (89)

Ու չեմ հասնի քո աչքերին փրկարար,
Որ նրանց դեմ տոնածառս վարդարեմ,
Ու զա նաև իմ Նոր տարին, ես պարեմ,
Թնդացնեմ երգով աշխարհը արար:

Դուրս են նետվում հետո քանի տոնածառ
Ցեխակոլով ձյունների մեջ ու ցրտի,
Ի՛նչ սիրտ ունեն, անգամ ձեռքում տմարդի
Ու ձյուներում կանաչ ծիծաղ են դարձյալ:

Մեկտեղ պահված թող չորանան շոգին բարկ,
Երբ լուցկի տաս՝ պարեն ուրախ, ճրթճրթան,
Որ չքնաղ են մահվան մեջ իսկ և կրակ:

Երկինք ձգվող մի սանդուղք են բոցավառ,
Թող պոետներն հայացքով վեր բարձրանան,
Երկինք տանող սանդուղք չկա ինձ համար:

15 (90)

Երկինք տանող սանդուղք չկա ինձ համար,
Որ բարձրանամ, պսակն հյուսեմ երգերիս,
Բարձր ու շիտակ, ինչպես շենշող կիպարիս,
Ի՛նչ սոնետներ կշրշայի խանդավառ:

Յուքերի մեջ սոնետներիս պսակի
Ինչպես հիմա՝ դու կլինես, պարզ է այդ,
Ես կլինեմ ու տիեզերքն աստղապարդ,
Կընթերցես դու և քար սիրտդ կփափկի:

Ավաղ, հիմա երգս քամուն մատնելով՝
Դուրս ես նետել քո լույս ձեռքով անտարբեր,
Յուրտ քամին է թերթում հողոտ մատներով:

Ինչպե՛ս հյուսեմ նոր երգերս բառ առ բառ,
Երբ որ գիտեմ, ինձ չես բերի տաք օրեր,
Ու չեմ հասնի քո աչքերին փրկարար:

ՓՈՒՆԶ—7

1 (91)

Ու չեմ հասնի քո աչքերին փրկարան,
Որ նվիրեն մի ողջ երկինք ինձ նրանք,
Արծվի ճախրը, արծվի ճախրը համարձակ
Եվ ճախրելու հրճվանքն ինձ տան սիրաբար:

Այնտեղ, վերում ինչ-որ բան կա գեղեցիկ,
Որ արծիվներն այդպես ձգտում են վերև,
Ուրիշ լույս կա, ուրիշ երազ ու արև
Այնտեղ, վերում, կապույտի մեջ թափանցիկ:

Գեթ ճառագեն քո աչքերը իմ ճամփին,
Թեկուզ հեռվից, թեկուզ միայն մի վայրկյան,
Ոսկեպօծեն հանց արևի շողն ամպին:

Ամպեր տեսնեմ, որպես փրփուր խեղդվողին,
Գոնե ամպեր՝ հեռավոր ցուքդ վրան,
Որոնք պիտի ինձ ուղեցույց լինեին:

2 (92)

Որոնք պիտի ինձ ուղեցույց լինեին,
Էլ փարոս չեն, նայում են կույր բիբերով,
Նավս մոլոր, կասկածների իր բեռով
Չարնվում է քո ժայռեղեն ափերին:

Պետք չէ՞ն իրավ քեզ դղյակներ անուրջի,
Ուր քարերը լույս են շող—շող խտացված,
Ուր շաղախը սերն է մաքուր ու անանց,
Ուր բնակվում է կարոտը բարձր ու ջինջ:

Ճի՛շտ է, ասա, որ քեզ պետք չեն ցնորքներ,
Ճերմակ ամպեր ու տեսիլքներ վարդագույն,
Քրքրում են կասկածներն ինձ, սեր իմ, սեր:

Ախ, թե հանկարծ քո աչքերը քամեին
Իրենց լույսից գեթ մի կաթիլ իմ հոգում,
Ես հաղթեի կասկածներն իմ ամեհի:

3 (93)

Ես հաղթեի կասկածներն իմ ամեհի,
Որ գալիս են ոլոր—մոլոր, օձաբար,
Ու ֆշշում են, թե բացվի այլ ճանապարհ,
Այլ կլինեմ ես նորաբաց այդ ճամփին:

Եթե հաղթեմ՝ կկուրանամ ես փառքից,
Ինչպես հիմա պարտությունից եմ նվում,
Եթե սիրես, մեկ—մեկ այնպես է թվում,
Էլ չեմ կարող երկրպագել քեզ նորից:

Ու վխտում են սև օձերը կասկածի,
Ալիք—ալիք գալարվում են ինչպես ծով,
Որի խորքում, ախ, ի՞նչ հավատ կառկայծի:

Չեմ ապատվում, օձեղեն ծովը խավար
Հոգուս մեջ է իր բյուրլեպու խայթոցով...
Ափ դուրս գալի հաստատաբայլ, հուսավառ:

4 (94)

Ափ դուրս գայի հաստատաքայլ, հուսավառ...
Գրոհ տալիս ամեն ալիք կասկածի,
Դու, ասում է, բավ է արդեն, հասկացիր,
Չեղար կյանքում նույնիսկ վսեմ սիրահար:

Խեղճ, ասում է, քեզ թվում է քո հոգում
Բնակվում է սիրո աստվածը լուսեղ,
Գույն է փոխում լոկ քամելեոնը այստեղ,
Սերը մեկն է իր գույներից, միայն գույն:

Վիշտ ու խնդում, ատելություն, մաղձ, հավատ,
Սև ու կարմիր, գորշ ու դեղին և կապույտ,
Ողջը փոխվող, քամու նման անհաստատ:

Կողոպտում է ինձ քամելեոնն անդադրում:
Ծեծվող շունն իսկ չունի իմ այս ցավն անգուր,
Լավ է լինել բրածեժ շուն աշխարհում:

5 (95)

Լավ է լինել բրածեժ շուն աշխարհում,
Զգալ միայն ոսկորների մի սուր ցավ,
Որը մեկ էլ տեսար չկա, շուտ անցավ,
Քո հոգնատանջ ուղեղն էլ չի քրքրում:

Իսկ իմ ցավը ամուր կառչել է հոգուս
Հապարձիրան կասկածներով անհատնում,

Թե քրքրված սիրոս եմ մի տեղ կարկատում,
Մի այլ տեղ է ցավը պատռում, ելնում դուրս:

Իմ վերևում մի սեգ արծիվ է ճախրում,
Ոչ մի կասկած չի ծվատում իր հոգին,
Թե չէ ինչպե՞ս պիտի ճախրեր այդ բարձրում:

Նա արծիվ է, նա հասկանում է անշուշտ,
Որ ավելի լավ է հասնել երկնքին,
Քան թե ծեծվել կասկածներից իր՝ ներքուստ:

6 (96)

Քան թե ծեծվել կասկածներից իր՝ ներքուստ,
Լավ չէ՞, սիրտ իմ, ըմբոստանալ նրանց դեմ,
Չկասկածել, չմտածել տխրադեմ
Ամեն ինչից ամեն ճամփով տալ փախուստ:

Ու չանրջել, չկամրջել ոչ մի վիհ,
Ինչպես փոռին, ուր ոչ մի սերմ չի ծլում,
Չուր չի փնտրում ներկա—գալիք—անցյալում
Եղե՛լ է, կա՞, կորչի՞ պիտի, սկսվի՞:

Ի՞նչ, կորցնո՞ղ լինեմ էլի աշխարհում,
Հանց հողակոշտ՝ ընկած գետի մեջ վարար,
Որ վուր՝ ջրից դուրս ելնել է աշխատում:

Թող, թող մնամ կասկածներով էլ հարուստ,
Ոչինչ, եթե տրտնջամ էլ, որ, ավա՛ղ,
Բաժին ընկավ վատթարագույնն ինձ վերուստ:

7 (97)

Բաժին ընկավ վատթարագույնն ինձ վերուստ,
Ինքնալկման լաբիրինթոսն այս անել,
Որ կարող է անգամ քաջին կործանել,
Քանզի դրսից չի խճճում, այլ՝ ներքուստ:

Այնքան շատ են իմ խոսքերը ցավածին,
Երջանկության իմ ծարավը՝ այնքան մեծ,
Որ թե խմեմ խինդի մի հորդ ջրընկեց,
Պիտի գգամ էլի ծարավ մնացի:

Ո՞վ ինձ պատժեց այդ խոհերով և հետո
Ինքնալկման լաբիրինթոսը նետեց,
Դու, դու, սեր իմ, այդ անտարբեր ձեռքով քո:

Տնորք ճամփան ինձ քո աշխարհն էր բերում,
Դաժան ձեռքդ այդ ճանապարհն էլ փակեց,
Էլ ես նույնիսկ ցնորքներ չեմ արարում:

8 (98)

Էլ ես նույնիսկ ցնորքներ չեմ արարում,
Որ նրանցից կառչեմ որպես պարանից,
Դուքս գամ այս մութ, ինքնաժխտման ջրհորից,
Ուր ծարավից հույսիս ծիւերն են խամրում:

Հանկարծ հրաշք, ծագեց ահա աստղը մեծ,
Նա՛ լուսաստղ աստղերի մեջ աննշան,
Շողջողում է իբրև հսկա մի շուշան,
Եվ ես եմ այդ պայծառ աստղը բարձրաբերձ:

Մի պարմանա, ով կարող է ինձ նման
Վիհերն իջնել, անդունդները իր հոգու,
Կարող է և ելնել կատարը լեռան:

Ուշ է, սակայն, մնացել է քիչ բան ինձ,
Կորցրել եմ շատը անհույս մորմոքում
Ու դառնացած գնում եմ ես աշխարհից:

9 (99)

Ու դառնացած գնում եմ ես աշխարհից՝
Երկնքից՝ շող, քեզնից ներումն հայցելով,
Որ եղծել եմ քեզ կասկածիս «բայց»-երով,
Քեզ մանրելով ինքս էլ դարձել եմ մանրիկ:

Ճիշտն այն է, որ սիրտը սրտին լոկ բույր տա,
Ապրել է պետք՝ ապրեցնի, որ ապրի,

Ատելութունն ինչքան գոռա, փրփրի,
Մարդը միայն սիրո ձայնին հավատա:

Դարձյալ քեզ եմ իմ աղոթքը առաքում,
Ապրում ես դու նորից երկնում իմ վեճմ,
Քո արևն է սրտիս վրա ճառագում:

Երգս լիներ նրա լոկ փայլն անդրադարձ,
Չէի ասի, թե աշխարհից գնում եմ
Եվ ոչ մի երգ այս աշխարհին չթողած:

10 (100)

Եվ ոչ մի երգ այս աշխարհին չթողած՝
Անցնում եմ ես շիրիմներով օրերիս,
Թափուր—թափուր երկնակամար սևերից,
Իմ օրերը աստղեր չեղան լուսարծարծ:

Իմ օրերը միշտ պատյանում մնացին,
Չգնացին կյանքի համար կռվելու,
Իմ օրերը միշտ մնացին քեզ հյու,
Հեռու բախտից, կռվից հեռու, առանձին:

Եվ ձյուն եկավ, և ոտքերս մրսեցին,
Ես չզգացի ջերմությունը մայր հողի,
Չյուն էր իմ ու նրա միջև իմ ճամփին:

Ի՞նչ եմ արել, ի՞նչ եմ ավել իմ սրտից,
Արյուն, քրտի՞նք, կամ գեթ համբույր մի շողի,
Որ մայր հողը իմ մահից ետ զգար ինձ:

11 (101)

Որ մայր հողը իմ մահից ետ զգար ինձ,
Ավազի մեջ երազներս տնկեցի,
Ծառ չդարձած նրանք արագ թռչնեցին,
Չկանաչեց մի ափ հող իսկ իմ շնչից:

Հող չբերի, ծառս ինչպե՞ս կանաչեր,
Չուր չտվի, ծարավին ո՞նց դիմանար,
Միայն, միայն քեզ փնտրեցի անդադար,
Միշտ քեզ տեսա իմ ցնորքում սիրաշերտ:

Անձրև եղա՝ ավազներին կաթկթած,
Ծիլ դառնալու քաղցրությունը չզգացի,
Եվ ինձ, սեր իմ, սիրտդ երբեք չզթաց:

Իմ գոյությամբ աշխարհն ինձնով հարուստ չէր
Ու բնավ չի աղքատանա մեռնելիս,
Հոգիս ինչպե՞ս ցուրտ խոհերից չմրսեր:

12 (102)

Հոգիս ինչպե՞ս ցուրտ խոհերից չմտեր,
 Տաքանալու համար չգար էլի քեզ:
 Ինձ այս անգամ քո կրակից չզրկես,
 Բաժին հանիր ինձ քո բոցից գեթ կայծեր:

Չգիտեի, որ այդ պիտի պատահեր,
 Կայծը հապիվ մի ակնթարթ է վառվում,
 Նոյնիսկ եթե փայտը չոր է անտառում,
 Կայծից միշտ չէ, որ ծագում են հրդեհներ:

Բայց քո կայծից, ժպիտ կայծից, սեր իմ վես,
 Ներշնչանքի ի՞նչ մեծ հրդեհ բռնկեց,
 Լույսի, սիրո խենթ գահակալ դարձա ես:

Եթե այդպես շինել գիտես սրտաբաց,
 Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ քանդում ես միշտ հույսս մեծ,
 Ո՞ւմ գանգատվեմ քեզնից բացի, իմ աստված:

13 (103)

Ո՞ւմ գանգատվեմ քեզնից բացի, իմ աստված,
 Մեկ էլ ծովին, սեր այն ծովին գանգատվեմ,
 Նա էլ ինձ հետ հառաչում է տխրադեմ,
 Չես այցելում, և նա շատ է, շատ ապրված:

Ես ու ծովը՝ երկու լքված հոգիներ,
 Մերթ փոթորկվում քո անարդար վարմունքից,

Մերթ խաղաղված՝ լռիկ թախծում ենք նորից՝
 Իրար խառնած երկու կարոտ, երկու սեր:

Լուռ է ծովը, տրված քաղցր հուշերին,
 Ի՞ր գրկի մեջ քեզ է տեսնում երևի
 Եվ ժպտում է երապների մեջ վերին:

Լուռ եմ ես էլ, սակայն սիրտս երգ կուզեր,
 Լուռ են ու ցուրտ բիբերը իմ աչքերի,
 Իմ մի աչքը երգ պիտ լիներ, մյուսը՝ սեր:

14 (104)

Իմ մի աչքը երգ պիտ լիներ, մյուսը՝ սեր,
 Եվ երգ, և սեր՝ երկուսն էլ մեծ ու անհուն,
 Ինչպես վիշտս, որ տիեզերքն է բռնում,
 Ինչպես խինդս, որը գուցե կգա դեռ:

Դու դիտմամբ ես ինձ ցավ տալիս, որ հետո
 Ես խնդության ահագնությունը կգամ,
 Ցավս երգեմ բյուր ձևերով, բյուր անգամ,
 Եվ մեկ անգամ երջանկությունն իմ սիրո:

Իմ բարի բախտ, միշտ կիսատ ես լինում դու,
 Գուցե գիտես՝ հեշտ է վշտին դիմանալ,
 Քան թե լրիվ խնդությանը մահապղու:

Մի վախեցիր, լրիվ եղիր, ծալեծալ,
Մութ է չորս դիս, լուսաբացդ չեմ տեսնում,
Ինչպես երգի կատարներին չեմ հասնում:

15 (105)

Ինչպես երգի կատարներին չեմ հասնում,
Անհաղորդ եմ մնում այդպես հրճվանքին,
Մեծի ասած ինքնամեծար այն խոսքին,
Թե՛ մուսայի սիրելին է Պառնասում:

Ես հայացքս հառած բարձր կատարին՝
Մագլցում եմ իրավունքի լեռն ի վեր,
Որ տեղ հասնեմ, այդ խոսքն ասեմ անհամբեր
Վերելքիս մեջ ինձ քար նետող սրտերին:

Եվ քեզ ասեմ, իմ անհավատ, քեզ ասեմ,
Ասենքից շատ կուլենայի ասել քեզ,
Հետո փուլ գալ պղջումի դեմ քո վսեմ:

Քո պղջումը տեսնեի ես վերջապես,
Հասկանայիր, որ աշխարհում այս լուսե
Իմ մի աչքը երգ պիտ լիներ, մյուսը՝ սեր:

ՓՈՒՆԶ—8

1 (106)

Իմ մի աչքը երգ պիտ լիներ, մյուսը՝ սեր,
Երգը տաներ կարոտներն իմ սրտե—սիրտ,
Սերը դարձներ երպններս անբասիր,
Փերթ—փերթ բացվող, ինչպես գարնան
բողբոջներ:

Թագերի մեջ լոկ երգի թագն է հավերժ՝
Սիրո պայծառ աղամանդով վարդարուն,
Քանի արքա շիրիմ գտան դարերում,
Չկա ոչ մի երգի արքա նրանց մեջ:

Սակայն չունի իմ երպը ստնտու,
Որք մանուկ է ու նվաղել է արդեն,
Ես լսում եմ նրա վերջին լացն ապրու:

Գայիր հանկարծ՝ նոր երպներ քո ձեռքին,
Նվիրեիր քո պոետին դալկադեմ
Ու նայեի ես նրանցով աշխարհին:

2 (107)

Ու նայեի ես նրանցով աշխարհին՝
Պայծառ-պայծառ քո բիբերով, քո սրտով
Եվ հյուսեի իմ հեքիաթը հոգեթով՝
Քո բիբերի միջով տեսած անցքերն հին:

Իմ հեքիաթում որպես բլբուլ հապարան,
Թող մեր սերը վարդ շաղ տալով դայլաղեր,
Եվ աշխարհում ինչ որ բիրտ ու մռայլ էր,
Փոխվեր հանկարծ սիրանվեր քնքշության:

Իր նախկին տեսքն առներ վարդը փուռ դարձած,
Այս աշխարհին բռնած անեծքը ցնդեր,
Մարդը ելներ սանդուղքն ի վեր երկնաբաղձ:

Եվ այդ աներ, մեր սերն աներ երկնային,
Գեթ մի անգամ, գեթ մի վայրկյան, օ, իմ սեր,
Ինձ աշխարհն ու կյանքը հեքիաթ թվային:

3 (108)

Ինձ աշխարհն ու կյանքը հեքիաթ թվային,
Ես լինեի, դու լինեիր հեքիաթում,
Դու ասեիր, որ էլ այգիդ չի փթթում,
Թուփն է դեղնում չար անեծքից դիվային:

Պիտի բերել հապարան հավքն, ասեիր,
Որ ծիծաղի առաջվա պես այգին իմ,

Հեծնեի ես իմ նժույզը մտերիմ,
Ինձ բարի երթ ու վերադարձ մաղթեիր:

Երեք եղբայր, արքայապուն երեք քաջ
Պիտի գնան բերելու հավքն հապարան,
Պիտի փոքրին բախտը վազի ընդառաջ:

Մինչ ուրիշը պիտի սերդ երազեր,
Ես ետ գայի՝ ինձ հետ երգիչ հավքը այն
Ու լինեի արքայապնը ես կրտսեր:

4 (109)

Ու լինեի արքայապնը ես կրտսեր,
Ու հաղթեի վիշապներին, դևերին,
Պարտվեր ինձնից վիշապներից սուկալին՝
Իմ իսկ եսը՝ բյուր մեղքերով ծանրաբեռ:

Մաքրամաքուր հրաշք բլբուլն հապարան
Կարող են լոկ մաքուր ձեռքերը բռնել,
Միայն մաքուր սիրտն է կարող ըմբռնել
Երգը նրա աստվածային ու նրան:

Մաքրեի ինձ իմ մեղքերից բյուրանուն,
Որ դևեր են ճանապարհին իմ դժնի,
Նրանց շնչից իմ աչքերն են կուրանում:

Եվ իմ հոգին որպես խարույկ մի կայտառ,
Որպես արև, որ երբևէ չի թռչնի,
Ծովերի մեջ, ծովերից դեն բոցկլտար:

5 (110)

Ծովերի մեջ, ծովերից դեն բոցկլտար
Հոգիս՝ զտված ամեն ախտից, վարակից,
Մաղձից, քենից և ախտերից հարակից,
Որ դարձնում են ուրիշներին ինձ օտար:

Լինեի քաջ, ինչպես Արեգն հեքիաթի,
Որ գնում է հրաշք հավքի հետևից,
Նրա նման անանձնական ու անբիծ,
Նրա նման լուսից կերտված լինեի:

Թեթև—թեթև կթոչեի այնուհետ
Իմ հազարան կրակ հավքը բերելու,
Որ իր երգով այրեր սրտերն ախտածետ:

Եվ չէր զգա ծանրությունն իմ մեղսական,
Վեր կճախրեր՝ մաքուր կամքին իմ հյու
Հրեղեն ձիս՝ տեսիլքի պես հուրհրան:

6 (111)

Հրեղեն ձիս՝ տեսիլքի պես հուրհրան
Ցուցլում է երկնքի մեջ կապուտակ,

Գլխիս վրա երկինքն ինչպես կապույտ թագ,
Արեգակը շող մարգարիտն է նրա:

Գնում եմ ես ու մի ձայն է ինձ կանչում.
— Դարձիր, դարձիր, բոցերի մեջ կվառվես:
Ոչ, կգնամ, առանց երգի ի՞նչ եմ ես,
Այն հապարան հավքի երգն եմ ես տենչում:

— Դարձիր, դարձիր,—կանչում է ինձ ձայնն էլի,
Այդ իմ վախն է, որ կանչում է իմ ներսից
Ու ցույց տալիս վիշապներին ահռելի:

Թե վախը կա, շատ կշեղվի իմ ճամփան
Ու չեմ տեսնի ինձ հաղթական ետ գալիս՝
Գիրկս առած երգի բլբուլն հազարան:

7 (112)

Գիրկս առած երգի բլբուլն հազարան՝
Միայն մտքով, միայն կապույտ ցնորքում
Ես խփում եմ, և վիշապներն են տնքում,
Վարարում է գետը նրանց սև արյան:

— Բայց չես հաղթի,—կասկածն է ինձ
տատանում:
Ախ, կասկածը կեսն է արդեն պարտության,
Հաղթանակը հո գինի չէ մի էծան,
Որ ամեն մարդ համը զգա բերանում:

Երգին պիտի ողջ քո արյամբ նվիրվես,
Այդպես նաև երգիչ հավքը բերելուն,
Յամաքել եմ, կարծես արյուն չունեմ ես:

Մտում է ինձ լոկ մի անփակ ճանապարհ՝
Բաղձանքը, թե՛ հուր հավքի հետ գայի տուն,
Քեզ մոտ գայի, որ նա երգեր քեզ համար:

8 (113)

Քեզ մոտ գայի, որ նա երգեր քեզ համար՝
Իմ հապարան բլրով լեզուն, իմ մուսան,
Ինձ հետ երգեր և երկինքը սրբապան
Իր արևով, իր աստղերով անհամար:

Երգեր և իմ բերած հավքը դրախտի
(Իբր բերած, իբր կռվով մոլեգին)
Բայց դու, սեր իմ, չլսեիր ոչ մեկին,
Լոկ իմ երգից բացվեր դուռը քո սրտի:

(Ինչքան հեշտ է ցնորքի մեջ ամեն բան,
Բայց թե միայն ցնորքի մեջ գտնելիս
Ոչ թե գտնում, այլ կորցնում ես ճամփադ):

Հավք ու երկինք մնային լուր, ապշահար,
Դու ժպտայիր, ինչպես պահին ցնորքիս
Ու երգեի, ե՛ս երգեի քեզ համար:

9 (114)

Ու երգեի, ե՛ս երգեի քեզ համար,
Երգս քեզ հետ լսեր աշխարհը համայն,
Այնպես թովիչ, կախարդական լիներ այն,
Որ աշխարհից ամեն ոճիր վերանար:

Ով գենք վերցնե՛ր սպանելու ուրիշին,
Ինքն սպանվե՛ր՝ հղանալիս միտքն իր չար,
Ուժեղները ինձ կատեին անպատճառ,
Իմ դեմ ելած՝ առաջինը կընկնեին:

Վսեմ ոգին կսավառնե՛ր այնուհետ
Մեր մտքերում, երպկներում, աշխարհում,
Ու չէր կռվի մարդը նույնիսկ ինքն իր դեմ:

Ախ, ցնորքս մարմին առնե՛ր իրական,
Ես լինեի փրկիչ՝ երգով իմ անհուն,
Նսեմանար իմ դեմ բլրովն հապարան:

10 (115)

Նսեմանար իմ դեմ բլրովն հապարան,
Ու դու գայիր, ինձ ասեիր՝ սիրելիս,
Միայն մի բառ, հարկավոր չէր ավելին,
Որ չդառնար այդ մեծ բառը հասարակ:

Ես կզգայի, որ արժանի եմ դրան,
Չէ՞ որ մարդուն վերստեղծել նորից—նոր,

Արարիչ եմ, աստված եմ ես գերիպոր,
Աստվածուհիս, կողքիս նստիր, գահիս լայն:

Մենակ հեշտ չէ հսկել շարժումն աշխարհի,
Երկուսիցս չի վրիպի ոչ մի բան,
Ոչ մի լավ գործ և ոչ մի ծուռ ու թերի:

Ես կլինեմ, օ, ինչ աստված խանդավառ,
Մենակ նստես դու իմ կողքին մի անգամ,
Ախ, ցնորքս ինչքան շատ է անհնար:

11 (116)

Ախ, ցնորքս ինչքան շատ է անհնար,
Բայց քո սերն է ինձ ավին հանում ցնորքի
Ու քո սերն է ահա մղում մի խոսքի,
Որ երբ գտնեմ՝ կլինի ողջը պայծառ:

Որոնում են բանաստեղծներն աշխարհի
Այդ մի խոսքը, միակ խոսքը երջանիկ,
Տերն ստեղծեց ցամաք ու ծով ու երկինք,
Այդ մի խոսքն էլ նա ստեղծած կլինի:

Ու փնտրում են, ու չի գտել դեռ ոչ ոք,
Ինչ գրում են՝ փնտրտուքն է նրանց հար,
Մերթ լի հույսով, մերթ՝ ցավերով անամոք:

Ու փնտրում եմ այդ մեծ խոսքը նաև ես,
Բայց երազում և երազով մի անձար,
Երազում է միայն աղքատը ինձ պես:

12 (117)

Երազում է միայն աղքատը ինձ պես,
Նա, որ պարկը երազներով է լցնում,
Հացի տեղակ սուտ երազներ է կրծում,
Այնպես մեղք է, երբ էլ նրան հանդիպես:

Նա չի առնում քունգ ու բահ կամ տապար,
Չի վաստակում ինքն իր ձեռքով հացը իր,
Հեյ, երազելն աշխատանք չէ, իմացիր,
Լավ է մեռնես, քան գուրթ մուրաս վատաբար:

Լավ է մեռնես, քան սեր մուրամ ես ինքս էլ,
Մուրացվածը սեր չէ, այլ խեղճ մի փշրանք,
Թե սիրում ես՝ անկարող ես այն մարսել:

Գոհանում եմ ես սովերից քո անգամ,
Թե այդպես է, ես աղքատ եմ անկրակ,
Իմ աչքերում ոչ սեր, ոչ էլ երգեր կան:

13 (118)

Իմ աչքերում ոչ սեր, ոչ էլ երգեր կան:
Առաջինը չեղա, ավա՜ղ, ոչ մի տեղ,

Ոչ սրբնթաց թռիչքի մեջ փառահեղ,
Ոչ հուսահատ մորմոքի մեջ տևական:

Ինձնից էլ խոր երազողներ կան, գիտեմ,
Ինձնից էլ շատ անճարակներ անպտուղ,
Հազել եմ ես վշտի թանձր մառախուղ,
Բայց ավելի վշտոտներ կան թախճաղեմ:

Չուր տենչացի հասնել հավքին հապարան,
Ավելի զուր տենչացողներ են եղել,
Ինձ չի հասնի, թե զուր տենչին դափնի տան:

Աչքեր են պետք, որ առաջ կամ ետ քայլես,
Այստեղ հասել ու կմնամ այստեղ էլ,
Ես, ուրեմն, աչքեր չունեմ, կույր եմ ես:

14 (119)

Ես ուրեմն, աչքեր չունեմ, կույր եմ ես,
Ինչպե՞ս թե կույր, երբ որ դու կաս աշխարհում,
Ես ամենուր քո ցուքերն եմ նշմարում,
Եթե նույնիսկ յոթ ծով այն կողմ արևես:

Իսկ թե մեկ—մեկ խեղճ ու կույր եմ թվում ինձ,
Նրանից է, որ թախիժն է ինձ պատում,
Որ հապարան հավքը մնաց հեքիաթում,
Ես նրան կյանք չբերեցի հեքիաթից:

Ախրը պիտի նա իմ գրկում գեղգեղեր,
Չէ՞ սրտիս մեջ գեղգեղում է շարունակ,
Սրտից մինչ գիրկ ճամփան ի՞նչ շատ է եղել:

Պիտ աշխարհում ոչ մի տեղ փուռ չթողներ
Ու աշխարհում անփուռ, անվիշտ, ներդաշնակ
Իմ մի աչքը երգ պիտ լիներ, մյուսը՝ սեր:

15 (120)

Իմ մի աչքը երգ պիտ լիներ, մյուսը՝ սեր,
Ու քանդեի գետս բանտող ափ ու հուն,
Անրջանքն էլ սահման ունի աշխարհում,
Բավական է ոտքիս դնի կապանքներ:

Գամ, գրկեմ քեզ ու համբուրեմ խենթի պես,
Օր ցերեկով, աչքի առաջ բոլորի,
Այնքան շատ եմ քեզ երազել, բյուր տարի,
Որ թվում է իմն ես եղել ու իմն ես:

Համբույրով մի պատասխանիր համբույրիս,
Պետք չեն նույնպես քնքուռ խոսքեր սիրառատ,
Միայն «ամոթ է» շնչառ ականջիս:

Գեթ մի անգամ մարդ խենթանա պիտ այդպես,—
Չեմ կատարել, թեև շատ եմ տեսել այդ,
Ես, ուրեմն, աչքեր չունեմ, կույր եմ ես:

ՓՈՒՆԶ—9

1 (121)

Ես, ուրեմն, աչքեր չունեմ, կույր եմ ես,
Հանց մառախուղ, որ սողում է լեռն ի վար,
Չի նկատում անդունդ ու ձոր, թուփ, մացառ,
Կույր—կույր գնում է դեպի ուր՝ չգիտես:

Ես ամպ էի բարձրագնա ու հպարտ,
Ծանր վիշտը ինձ քիչ առ քիչ քաշեց վար,
Հենց մթնեի՝ իմ կայծակը կերևար,
Իմ որոտին չէր դիմանա ամեն մարդ:

Շատ—շատերին նայում էի վերևից,
Բարձր էր իմ չուն, և անկաշկանդ, և ապատ,
Լոկ արևն էր գլխիս վերև հսկում ինձ:

Ինչքան իջա, շանթ չէ, կայծ իսկ չեմ տալիս,
Ո՛ւր մնաց իմ բարձրությունը լուսապարդ,
Կարեկցում են ինձ թյուկները նույնիսկ:

2 (122)

Կարեկցում են ինձ թյուկները նույնիսկ,
Իսկ ես նրանց էլի վերից եմ նայում,
Ախրը նրանք այն պատրանքն են փայփայում,
Որ կապկից էլ խելացի են ու ճարպիկ:

Ինչ ասում են, միայն խաղ է մի ունայն,
Թե ուրախ են՝ մի շատ չնչին պատճառով,
Թե տխուր են՝ վիշտ են խաղում ամպերով՝
Ինչքան փոքր են, վիշտն իբր մեծ է այնքան:

Հառաչում են, բայց հառաչանքը նրանց
Ոչ բոց ունի, ոչ էլ անգամ բարակ ծուխ,
Սրտի անհուն անդունդներից չի պոկված:

Թյուկներ են՝ լինեն հպարտ էլ նույնիսկ,
Թյուկաբար խղճում են ինձ, կարեկցում,
Երբ նայում են կույր աչքերիս ու գույնիս:

3 (123)

Երբ նայում են կույր աչքերիս ու գույնիս,
Ի՛նչ իմանան ինչու եմ ես դալկադեմ,
Ինչո՛ւ կույր եմ, թեև շատ լավ տեսնում եմ
Թյուկային հասակն իրենց՝ մի կես թիպ:

Ես ապրեցի սարսուռն արծվի ճախրանքի,
Աչքերիս մեջ ծիրկաթիններ բեկվեցին,

Կյանքն՝ զգացի թռիչքի մեջ գեղեցիկ
Ու կորցրի, ցավ եմ զգում կրկնակի:

Գիտեմ, միշտ կան թռիչքը մեծ, կյանքն անհուն,
Ես կուրացած սիրո պղտոր արցունքից՝
Հիմա դրանց շողշողումը չեմ տեսնում:

Բայց ես գիտեմ, որ կան դրանք իսկապես,
Նրանք՝ թշվառ, այդ չգիտեն, բայց դեռ ինձ
Շնչում եմ թզուկերեն՝ ի՛նչ մեղք ես,

4 (124)

Շնչում եմ թզուկերեն՝ ի՛նչ մեղք ես:
Մեղք եմ, այո, նաև ստվեր գետնամած,
Երբ որ մեկը հոխորտում է իմ դիմաց,
Նրա տեղակ ցածրանում եմ, գիտե՞ք, ես:

Ընկածի հետ մի ընկած եմ իմ հոգում,
Նրա անկումն իմ անկումն է հիրավի,
Իմ արյան մեջ կա գնդիկն այն երևի,
Որ ուրիշի արյան պղտորն է զգում:

Սկսվում եմ մարդկությունից բովանդակ,
Սկսվում է մարդկությունն էլ ինձանից,
Մեկ ենք ես-նա, մի սիրտ՝ մի մեծ կրծքի տակ:

Կարմրում եմ ես անթից, երբ վատ եմ,
Մեղք եմ, այո, բայց և հպարտ դրանից,
Նրանք՝ երգի թզուկները, չգիտեն:

5 (125)

Նրանք՝ երգի թզուկները, չգիտեն,
Որ իմ սրտում կա մի տեսնող ճառագայթ,
Նոր ծալքեր է խավարի մեջ բացում սրդ,
Ցրում մթան ծվենները դեռ ու դեն:

Մի հեռավոր ծոռան ծոռն եմ ես նրա,
Այն տիտանի, որ պարզևեց մեզ կրակ,
Ինչքան թվամ այսպես խեղճ ու անճարակ,
Էլի իմ մեջ այդ կրակից մի կայծ կա:

Եվ կա սերը, որ կարող է տանել ինձ
Դեպի տիտանն առասպելի, դեպի վեր,
Որ շերմություն բաշխեմ մարդկանց իմ սրտից:

Ես չեմ կորցրել ինչ ունեի, չեմ կորցրել,
Մարդ եմ եղել, մարդ եմ նորից, սեր իմ, սեր,
Որ կարող եմ քո մի խոսքով տառապել:

6 (126)

Որ կարող եմ քո մի խոսքով տառապել,
Այդ նշան է, որ վեսնը միշտ կզգամ,

Կգա թել—թել հյուսվող երգի աստղածամ,
Գուցե վերջին երգ ունեցող կարապ եմ:

Արյունով է երգը անվում և սրտով,
Քչերն իրենց սիրտը տվին, երգ առան,
Եվ մարդկությունն հիմա ունի երգարան,
Ինչպես տուն, հող, ուտելու հաց՝ կարագով:

Ունենայի ես նրա մեջ երկու տող,
Մեկում անվերջ իմ տառապանքը տնքար,
Որ ծնվել է քո մի խոսքից ինձ խոցող:

Մյուսն ասեր, որ քո սիրուց ես հարբել,
Խիպախել եմ երջանկության մեջ անծայր
Քո մի խոսքով դարձնել աշխարհն առասպել:

7 (127)

Քո մի խոսքով դարձնել աշխարհն առասպել
Ու վախվել ստեղծածով սեփական,
Այս աշխարհում ինչքա՛ն—ինչքա՛ն աստղեր կան
Ու չեմ կարող հիացմունքս ես զպել:

Ողջույն, աստղեր, մեծ երկնքի մեծ խոհեր,
Վառվում եք հարողջ մարդկության համար դուք,
Ով որ ունի արթուն ականջ, աչք կտրուկ,
Չեպ կլսի, կկարդա ձեզ ողջ գիշեր:

Իմ աչքերը լոկ սեր աստղը փնտրեցին,
Ու ծաղրում են թյուկներն ինձ՝ հի-հի-հի,
Մարդ էլ այսքան գերի լինի սիրածին:

Աստղեր, նրանք սեր էլ չունեն, ես գիտեմ,
Տվեք նրանց սիրո զարուն լիովի,
Ուր ծաղիկներն հավերժորեն կփթթեն:

8 (128)

Ուր ծաղիկներն հավերժորեն կփթթեն,
Միշտ էլ այնտեղ կապրեն երգի մեղուներ,
Միրոս մի օր նրանց կողքին տեղ ուներ,
Այս ե՞րբ այսպես փշրվեցի ես մեկեն:

Այնքան մանր եմ, ինձնով պատեր չեն շարի,
Կբարձրանա երգի տաճարն առանց ինձ,
Ո՛ւր մնացին սարսուռներս լուսալից,
Այս ի՞նչ արիք ինձ, պոետներ վիթխարի:

Չեր բարձունքից ծիծաղում եք դուք վրաս,
Ինչպես որ ես՝ թյուկների վրա դեռ,
Որ կարծում են բարձրացել են լեռն անհաս:

Եվ ուր որ է ողջույն կտան մուլսային,
Իրենց հոգում փառքի մեծ—մեծ երապներ՝
Տատկոտում են ճամփաներում աստղային:

9 (129)

Յատկոտում են ճամփաներում աստղային,
 Չեն ափսոսում թյուկները մի բերան,
 Որ տիտաններ կային երգի, բայց մեռան,
 Ի՛նչ ընծյուղներ դեռ չարձակած՝ բեկվեցին:

Ու խորհում են, ոչի՛նչ, նրանց փոխարեն
 Ի՛նչ հրաշքեր պիտի աշխարհ բերեն դեռ,
 Ի՛նչ նոր խոհեր, խորունկ մտքեր ծուռ ու կեռ:
 Ու այդ կեռից հսկաներին պիտ կախեն:

Եվ տեսնում են արդեն իրենց երազում,
 Որ ճոճվում են հսկաները կեռից կախ,
 Ազոավ ու ցին նրանց աչքերն են մարսում:

Ի՛նչ խրախճանք ցիների հետ գիշակեր,
 Պար են բռնել թյուկները այդ խիպախ,
 Գոհ են այնպես, որ կարող են ցատկել դեռ:

10 (130)

Գոհ են այնպես, որ կարող են ցատկել դեռ
 Հոգիները միաբջիջ, սնամեջ,
 Փառք քեզ, իմ սեր, որ ես չկամ նրանց մեջ,
 Մի ողջ երկինք երազ ունեմ ու լույսեր:

Եվ այս գիշեր տեսա երազ մի անսուտ,
 Դուռս եկար սև նժույգով ոսկեպայտ,

Սևը շուտ է, ձին մուրազ է, դուռը՝ բախտ,
 Որ լայն բացվել ու սպասում է գալուդ:

Հոգիները միաբջիջ, աղքատիկ
 Միքըր ինչպե՛ս, ախրը ինչպե՛ս հասկանան,
 Որ հարուստ եմ այդ երազով մի հատիկ:

Չեմ հասկանում ես էլ նրանց, իմ անգին,
 Ի՛նչո՞ւ նրանք ցանկանում են անպայման
 Լվերի պես քնից հանել մուսային:

11 (131)

Լվերի պես քնից հանել մուսային,
 Ահա նրա թևատակերն են կծում,
 Ու ինձ հանկարծ պատում է ահ ու սուկում,
 Մի՞թե ես էլ նրանց պես չեմ վարքով իմ:

Ես ծաղրեցի արատները լվերի,
 Ծաղրողն ինքը պիտի արատ չունենա,
 Գոնե ծաղրած արատից վերժ լինի նա,
 Որ անարատ խիղճ-դատավորը ների:

Բայց ծաղրողից հեշտ է դառնալ ծաղրվող,
 Մեկ-մեկ այնպես է ինձ թվում, թե իրոք,
 Ես էլ, ես էլ փքված լու եմ թռչկոտող:

Դու այդ պահին շողարձակում ես վեսմ,
Ես՝ գետնահար, նորից դառնում եմ անօգ,
Շնորհակալ եմ քեզանից, սեր իմ, սեր:

12 (132)

Շնորհակալ եմ քեզանից, սեր իմ, սեր,
Որ դու բարձր ես, որ անհաս ես դու այդպես,
Որ չքնաղ ես ու միջտ քեզ եմ ձգտում ես
Ու չեմ հասնի քո բարձունքին անսովեր:

Ու երիցս շնորհակալ եմ դարձյալ,
Որ դու խիստ ես, ինչպես ահեղ դատավոր,
Ամեն ուժ չէ, որ համարում ես հզոր,
Ամեն երգ չէ, որ կարող ես դու կարդալ:

Քո հոնքերի մի շարժումով ինձ սաստող
Ինձ չես թողնում, որ մտածեմ իմ մասին,
Թե ես իբր բանաստեղծ եմ նոր ծագող:

Թող մի լու էլ պակաս լինի Պառնասում,
Ասում ես դու, ու ես գոհ եմ վերստին,
Որ քո խոսքով ես ինձ պոետ չեմ կարծում:

13 (133)

Որ քո խոսքով ես ինձ պոետ չեմ կարծում,
Ոհ, դրանից տառապում եմ ավելի,

Եկեք, ինձ պես տառապողներ աշխարհի,
Մեր լացը լանք, ողբը ողբանք այս ցածում:

Նախ վտարենք մեզնից այն կեղծ մեծերին,
Որ կարծում են, թե չեն ծնվել անտաղանդ,
Ողբանք ձայնով, անկեղծությամբ մանավանդ,
Որ չտվինք ոչ մի մեծ գործ աշխարհին:

Ինձ թույլ տվեք նախ ես խոսեմ, ասեմ ձեզ,
Որ մտքերս, երազներս լուսեղեն
Նրա համար անկրակ են սոխրի պես:

Ու գանգատվեմ, որ կարծում է անտարբեր,
Թե իմ սոխրում պիտի մտքեր զուր պեղեն,
Փտած ծառ եմ, չեմ տա երբեք ընձյուղներ:

14 (134)

Փտած ծառ եմ, չեմ տա երբեք ընձյուղներ,
Ախ, ինչպե՞ս ես դու ինձ փտած անվանել,
Երբ քո կանաչ սերը ինձնից չեն հանել,
Երբ իմ սրտում քո կարոտն է ծաղկում դեռ:

Որ գնում ես, հեռուն է աչքս քեզ,
Աչքս կորցնի, քեզ հոգիս է հեռուն,
Հոգիս քնի՝ երազներս են արթնանում,
Որ քնիս մեջ շուրջդ հաժեն սիրակեց:

Ուր գնում ես, սրտիդ վարկն եմ ես լսում,
Քո սրտով եմ պզուկ իրերն այս բոլոր,
Իմը չկա, մեռավ մի տեղ իմ ներսում:

Ու տեսնում եմ քո աչքերով սրատես,
Քո աչքերով, քո աչքերով այդ խոշոր,
Ես, ուրեմն, աչքեր չունեմ, կույր եմ ես:

15 (135)

Ես, ուրեմն, աչքեր չունեմ, կույր եմ ես,
Բայց կույր աչքով նայում եմ խորքն անցյալիս,
Գրքի նման սիրտս եմ թերթում, սիրելիս,
Եվ հուշերս, որ հառնում են ավաց պես:

Ծովն եմ հիշում, ջրահարսիդ՝ լող տալիս,
Ինձ եմ հիշում ծովի ճերմակ բոցերում,
Քեզնով դյուրված՝ լողում էի քո հեռուն,
Սուսվում էի, փրկեցիր դու խեղդվողիս:

Բայց փրկեցիր, սիրո ծովը նետեցիր,
Վրաս վշտի քանի ավիք փոկ եկան,
Խեղդվում եմ ես անհասության մեջ անծիր:

Ավաղ, գիտեմ, ինձ չես փրկի այս անգամ:
Ինչ էլ լինի՝ էլի գոհ եմ, որ ահա
Քո լույսով են ներկված երկու պատուհան:

ՓՈՒՆՁ—10

1 (136)

Քո լույսով են ներկված երկու պատուհան,
Ես կանգնում եմ ամեն գիշեր նրանց դեմ,
Որ քո լուսե տեսիլքի դեմ աղոթեմ,
Բայց բառերը ծուխ են դառնում ու չկան:

Իմ կարոտը բառեր չունի մեղսական,
Քո այդ երկու պատուհանի լույսի պես,
Քո այդ երկու պատուհանի լույսն է կեպ,
Արթուն է նա, երբ ես քնած եմ անգամ:

Պատուհանից դուրս չնայես դու հանկարծ
Ու չփշրես իմ երակը լուսալիր,
Թող ես հսկեմ քունդ մինչև լուսաբաց:

Ու բարկացած չմարես լույսը, սեր իմ,
Քո այդ երկու պատուհանի լույսերն հիր
Իմ աչքերն են՝ բացված մարդուն, իրերին:

2 (137)

Իմ աչքերն են՝ բացված մարդուն, իրերին,
Քո լույսերը որպես արև գիշերվա,
Նրանց միջով եմ ես տեսնում ինձ ահա,
Նրանց ցուքից սավեր թվում ինքս ինձ:

Դու, մաքրություն, ներիր, մթնում եմ մեկ-մեկ,
Չեմ սրբանում մտածելիս քո մասին,
Խեթ եմ նայում թեկուզ քո մեն մի մապին
Ես՝ տաճարիդ ուխտավորս հուսաբեկ:

Եթե գահդ երկնքի մեջ չլինի,
Սուտ կդառնան աստվածները և պատրանք,
Սրբությունը դեռ բողբոջում կմեռնի:

Քո աչքերը չեն նայում իմ աչքերին,
Բայց տանջում են մեղքիս համար ինձ նրանք,
Ես ուր գնամ հետս է քո լույս հայելին:

3 (138)

Ես ուր գնամ հետս է քո լույս հայելին,
Սիրտս է բեկված քո աչքերի հայելում,
Ուրիշները կյանքի գինին վայելում,
Ես բարձում եմ նոր-նոր մեղքեր իմ սայլին:

Ես փնտրում եմ մի դուռ մեղքից դուրս գալու,
Մխիթարվում հապիվ բացված ճեղքով իսկ,

Ուրիշները արդեն հարբել են նույնիսկ,
Ես իմ փոքրիկ շողքն եմ կում-կում վայելում

Վախենում եմ լույսի այդ ցուքն էլ կորչի,
Ես որք մնամ խավարի մեջ գիշերվա,
Մնամ կարոտ մի հոգեբուխ ճաճանչի:

Մագլցում եմ մտքով կատարը լեռան,
Բայց այնտեղ էլ նորից իմ մեղքն է լալիս՝
Իմ աչքերը՝ իմ արցունքները վրան:

4 (139)

Իմ աչքերը, իմ արցունքները վրան՝
Գալարվում է տիեզերքը ցավի մեջ,
Փշրվում են աստղաբույլերը անվերջ,
Ուր նայում եմ մոխրի բուք է անսահման:

Մոխիրներից արևներ են ծնվում արդ,
Որ վերստին մոխիր դառնան անընդմեջ,
Դողդում է տիեզերքը մահվան մեջ,
Կան և չկան, կան թե չկան՝ մեկ է այդ:

Այս վիթխարի քառսի մեջ ես մի կետ,
Ում ինչ պետքն է՝ կորչում եմ, թե հայտնվում
Կամ երազում լինել կողքիդ, միշտ քեզ հետ:

Հոգնում եմ ես այս մոխրի մեջ անհատնում,
Քեկ եմ գալիս, սակայն ինձ չես կանչում դու,
Շնչում ես, որ ես իլուր եմ հոգնում:

5 (140)

Շնչում ես, որ ես իլուր եմ հոգնում,
Հապար ձևով քո մերժումն ես կրկնում դու,
Բայց իրերի հորձանքի մեջ ահարկու
Միակ հաստատն աչքերն են քո անխոստում:

Նրանց ցոլքում մոռանում եմ ինքս ինձ
Եվ իրերի հոսքն ու մոխիրն անկայուն,
Ապրում եմ ես ինչ-որ ուրիշ ներկայում,
Ուր մահ չկա և իրերն են անթախիծ:

Քո աչքերն են միակ հաստատն աշխարհում,
Երբ նայում ես, ողջը փոխվում է իսկույն,
Էլ ինձ հավերժն անիմաստ բառ չի թվում:

Բայց պատրանք է, ինձ չես նայում սիրավառ,
Սիրոս էր ցավից այդ հրաշքը հորինում,
Երկինք տանող սանդուղք չկա ինձ համար:

6 (141)

Երկինք տանող սանդուղք չկա ինձ համար,
Որ բարձրանամ, հասնեմ աստղոտ աչքերիդ,

Մեկ էլ երգի ակունքներին մաքրաշիթ,
Որ ծարավս գոնե երգով մեղմանար:

Ասում ես, որ քնար ունեմ ես փայտե,
Մեղեդու տեղ չոր թխթխկոց ես լսում,
Ճիշտ որ, սեր իմ, մուրձն է այդպես հարվածում
Ու քո ձեռքով մեխում դագաղս արդեն:

Այս իրերի հողմազալար քառսում
Մեկ էլ պիտի երգն ինձ կայան պարզներ,
Բայց պոետ չեմ, երբ որ դու ես այդ ասում:

Իմ թևերին խոսքդ ինչպես ծանր քար,
Ես՝ ուժասպառ, չեմ սավառնի երբեք վեր
Ու չեմ հասնի քո աչքերին փրկարար:

7 (142)

Ու չեմ հասնի քո աչքերին փրկարար,
Որոնք պիտի ինձ ուղեցույց լինեին,
Ես հաղթեի կասկածներն իմ ամեհի,
Ափ դուրս գայի հաստատաքայլ, հուսավառ:

Լավ է լինել բրածեծ շուն աշխարհում,
Քան թե ծեծվել կասկածներից իր՝ ներքուստ,
Բաժին ընկավ վատթարագույնն ինձ վերուստ,
Էլ ես նույնիսկ ցնորքներ չեմ արարում:

Ու դառնացած գնում եմ ես աշխարհից,
Եվ ոչ մի երգ այս աշխարհին չթողած,
Որ մայր հողը իմ մահից ետ զգար ինձ:

Հոգիս ինչպե՛ս ցուրտ խոհերից չմութեր,
Ո՛ւմ գանգատվեմ քեզնից բացի, իմ աստված,
Իմ մի աչքը երգ պիտ լիներ, մյուսը՝ սեր:

8 (143)

Իմ մի աչքը երգ պիտ լիներ, մյուսը՝ սեր,
Ու նայեի ես նրանցով աշխարհին,
Ինձ աշխարհն ու կյանքը հեքիաթ թվային
Ու լինեի արքայապնը ես կրտսեր:

Ծովերի մեջ, ծովերից դեն բոցկլտար
Հրեղեն ձիս՝ տեսիլքի պես հուրհրան,
Գիրկս առած երգի բլբուլն հապարան՝
Քեզ մոտ գայի, որ նա երգեր քեզ համար:

Ու երգեի, ե՛ս երգեի քեզ համար,
Նսեմանար իմ դեմ բլբուլն հապարան,
Այս, ցնորքս ինչքան շատ է անհնար:

Երապում է միայն աղքատը ինձ պես,
Իմ աչքերում ոչ սեր, ոչ էլ երգեր կան,
Ես, ուրեմն, աչքեր չունեմ, կույր եմ ես:

9 (144)

Ես, ուրեմն, աչքեր չունեմ, կույր եմ ես,
Կարեկցում են ինձ թզուկները նույնիսկ,
Երբ նայում են կույր աչքերիս ու գույնիս,
Շնչում են թզուկերեն՝ ի՛նչ մեղք ես:

Նրանք՝ երգի թզուկները չգիտեն,
Որ կարող եմ քո մի խոսքով տառապել,
Քո մի խոսքով դարձնել աշխարհն առասպել,
Մեր ծաղիկներն հավերժորեն կփթթեն:

Ցատկոտում են ճամփաներում աստղային,
Գոհ են այնպես, որ կարող են ցատկել դեռ,
Լվերի պես քնից հանել մուսային:

Շնորհակալ եմ քեզանից, սեր իմ, սեր,
Որ քո խոսքով ես ինձ պոետ չեմ կարծում,
Փռած ծառ եմ, չեմ տա երբեք ընձյուղներ:

10 (145)

Փռած ծառ եմ, չեմ տա երբեք ընձյուղներ,
Կկոտրվեմ մի փոթորիկ էլ լինի,
Այսպես ջահել, դեռ չդարձած ծերունի,
Ես կփակեմ իմ աչքերը քոյասեր:

Մի տնքոց էլ պակաս լինի, ինչ կա որ,
Աշխարհը չի աղքատանա դրանից,

Մի ծերուկ էլ պակաս լինի սեղանից,
Ո՞ւմ է նրա ֆսֆսոցը հարկավոր:

Գոնե հիմա կասեն՝ շահել մեռալ նա,
Կասեն՝ այնպես խորն էր սիրում մեկին՝ քեզ,
Եվ սրտիդ մեջ գուցե մի լաց կարթնանա:

Թաց շիրմիս մոտ կկանգնես դու տրտմագին,
Ինձ ձայն կտաս, բայց դժվար թե ձայն լսես,
Ոչինչն էմ ես, մեծ ոչինչը, մեծ փոշին:

11 (146)

Ոչինչն էմ ես, մեծ ոչինչը, մեծ փոշին,
Ինչպես մամոնտն՝ այս հողի տակ թաղված խոր,
Նրա նման սիրուս մեջ մեծ ու հզոր,
Թե՛ն սիրոս պարզված է սուր քո փշին:

Մամոնտն ընկավ, բայց գայլերը ապրեցին,
Որովհետև նենգ են նրանք ու գայլ են
Ու մամոնտի ապնվությունը չունեն,
Որ ոչ մտով, միայն խոտով սնվեին:

Ոսկորներն են հիմա պեղում մամոնտի,
Կան, հավատա, մեր սարերում էլ նրանք,
Ոսկորներն իմ նրանց խառնեմ ես պիտի:

Գիտեմ, կասես, որ ցնորք է դա մի սին,
Ու կծաղրես, որ ես այդպես անձարակ՝
Մահվան մեջ էլ դարձյալ ձգտում եմ մեծին:

12 (147)

Մահվան մեջ էլ դարձյալ ձգտում եմ մեծին,
Կյանքում դու ինձ պիտի տայիր խորք ու փայլ,
Կարող էի ծովի նման ես ծփալ
Եվ մարգարտով լցնել դատարկ իմ խեցին:

Բայց քեզ էլի երախտապարտ է հոգիս,
Գեղեցկության անհունն պզու՛ն ինձ մնաց,
Այդ էլ քիչ չէ՝ քո շողք ու փայլն ինձ մնաց,
Եվ իրերին՝ հայացքը քո՝ նայելիս:

Պահել եմ ես քո ձևերը սլացիկ,
Որ մտքիս մեջ հար ճախրում են հոգեթով,
Մաքուր—մաքուր, աստվածորեն գեղեցիկ:

Երգս դարձավ ճահճուտի ջուր փայլիդ տակ,
Բայց երգն ինչ է՝ հասկացա քո հմայքով,
Քո ձևերի շնչառությամբ ներդաշնակ:

13 (148)

Քո ձևերի շնչառությամբ ներդաշնակ
Ես ուլեցի իմ երգերը բաբախեն,
Սակայն նրանք գետնին կպած, հողեղեն,
Լոկ հևացին տառապանքիս բեռան տակ:

Կարծում էին հարուստ երակ են ոսկու,
Սակայն, ինչպես ծանոթ հեքիաթն է ասում,
Ոսկու տեղակ մոխիր է իմ կարասում,
Թե երբ փոխվեց՝ չեմ հասկանում, չեմ պզում:

Ախրը պիտի ձեռքդ կրծքիս բոցկտար,
Երգիս ծիլերն անգամ մոխրից աճեին՝
Քո անունը՝ շնչալով քնքշաբար:

Գեթ մի անգամ, գեթ մի անգամ այդ լիներ,
Այնուհետև թող ինձ թեկուզ խաչեին,
Լափիլպեին սիրոս օտար կրակներ:

14 (149)

Լափիլպեին սիրոս օտար կրակներ,
Որ լինեին բերված թեկուզ դժոխքից,
Միայն հասներ քո արևից մի շող ինձ,
Ասեի ես, որ իմ կյանքը իպուր չէր:

Անցա ես էլ հաղթանակի կամարով,
Փառք, փառք ոգուն արարչագործ ու բեղուն,
Հրի նման վառվում են իմ ուղեղում
Մեծ հայտնության խոհերը մեծ ու կարող:

Փոքրանում են թյուկները ավելի,
Կասկածում են հսկաները իմ կողքին,
Թե եղել են Ապոլլոնին սիրելի:

Բայց չի պահել բախտն ինձ համար նման պառ,
Փակ է դուռդ ու փակ է սիրտդ կրկին,
Էհ, ինչ արած, մենակ կընկնեմ ես ճամփա:

15 (150)

Էհ, ինչ արած, մենակ կընկնեմ ես ճամփա,
Փառք ու օրհնանք ճամփաներին քարքարոտ,
Որ վառել են ծով հասնելու մի կարոտ,
Որտեղ պիտի սերս անուշ ծփծփա:

Փառք ու օրհնանք ծառի բարձր կատարին,
Արմատներին բյուրհապար փառք ու օրհնանք,
Խորն են խրվել տառապանքի մեջ նրանք,
Որ հասցնեն հյուլս ու ծիծաղ ճյուղերին:

Պտուղներ կան քաղցր-քաղցր, դառն էլ կան,
Բաժին ընկավ ինձ դառնահամն ավելի,
Փառք ինձ, կյանքից չդառնացա ես սակայն,

Փառք ու օրհնանք քեզ էլ, իմ սեր, իմ դաժան,
Գնում եմ ես՝ այստեղ թողած սիրելի,
Քո սուրբ լույսով ներկված երկու պատուհան:

1975—1977

ԵՐԵՎԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒՅԹՈՒՆ

Փունջ 1	3
Փունջ 2	14
Փունջ 3	25
Փունջ 4	36
Փունջ 5	47
Փունջ 6	58
Փունջ 7	69
Փունջ 8	81
Փունջ 9	92
Փունջ 10	103

Վաչագան Լևոնի Վարդանյան

ՍՈՆԵՏՆԵՐԻ ՊՍԱԿ

Բանաստեղծություններ

Варганын Вачаган Левонич

ВЕНОК СОНЕТОВ

Стихи

(На армянском языке)

Издательство «Советакан քոք»
Երևան—1981.

Խմբագիր՝ Մ. Ա. Մկրտչյան
Նկարիչ՝ Մ. Մ. Բաղդասարյան
Գեղ. խմբագիր՝ Գ. Խ. Գյուլամիրյան
Տեխ. խմբագիր՝ Ս. Գ. Շահվերդյան
Վերատպող սրբագրիչ՝ Ս. Գ. Յազիչյան

ИБ 2165

Հանձնված է շարվածքի 22.01.81:

Ստորագրված է տպագրության՝ 5.03.81:

Փորձատ 70×90 ¹/₃₂: Թուղթ տպագրական № 2: Տառատեսակ՝ «Մանցականյան»: Տպագրություն՝ բարձր: 4,24 պայմ. տպագր. մամ., հրատ. 3,15 մամ.:

Տպարանակ՝ 3000: ՎՖ 06730: Պատկեր՝ 171: Գինը՝ 45 կ.:

«Սովետական գրող» հրատարակչություն, Երևան—9,

Տեղյան 91:

Издательство «Советакан грох», Ереван-9, ул. Тер-яна 91.

ՀՍՍՀ հրատարակչությունների, պոլիգրաֆիայի և գրքի առևտրի գործերի պետական կոմիտեի Արտաշատի շրջանային տպարան:

Арташатская районная типография Госкомитета по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Арм. ССР.